

Стенограммы

XIII Рийгикогу, VIII Сессия, Очередное пленарное заседание

Среда, 12.09.2018, 14:00

Отредактированная

14:00 Istungi rakendamine

1. 14:03 Kodakondsuse seaduse täiendamise seaduse eelnõu (629 SE) kolmas lugemine
2. 14:22 Rahvusvahelise tsiviillennunduse konventsiooni muutmise protokollide ratifitseerimise seaduse eelnõu (622 SE) esimene lugemine
3. 14:28 Eesti Vabariigi valitsuse, Leedu Vabariigi valitsuse ja Läti Vabariigi valitsuse hädaolukordade ennetamise, nendeks valmisoleku ja neile reageerimise alase vastastikuse abi ja koostöö kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu (625 SE) esimene lugemine
4. 14:42 Väetiseseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (639 SE) esimene lugemine
5. 14:50 Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse muutmise seaduse eelnõu (640 SE) esimene lugemine
6. 15:03 Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse (terrorismivastase võitluse direktiivi ülevõtmine) eelnõu (642 SE) esimene lugemine
7. 15:23 Tsiviilseadustiku üldosa seaduse ning võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (627 SE) esimene lugemine
8. 15:58 Keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu (645 SE) esimene lugemine
9. 16:31 Bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni geneetilistele ressurssidele juurdepääsu ja nende kasutamisest saadava tulu õiglase ja erapooletu jaotamise Nagoya protokolliga ühinemise seaduse eelnõu (644 SE) esimene lugemine

14:00 Istungi rakendamine

14:02 Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu! Alustame VIII istungjärgu 1. töönädala kolmapäevast istungit. Kellel on soovi üle anda eelnõusid või arupärimisi? Soove ei ole. Kohaloleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

Täiskogul on kohal 91 Riigikogu liiget.

Päevakorra täpsustuseks nii palju, et võrreldes esmaspäevaga on seitsmenda päevakorrapunkti puhul, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud tsiviilseadustiku üldosa seaduse ning võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu 627 esimene lugemine, nüüd teada komisjonipoolne ettekandja, kelleks on Hardi Volmer.

1. 14:03 Kodakondsuse seaduse täiendamise seaduse eelnõu (629 SE) kolmas lugemine

14:03 Esimees Eiki Nestor

Alustame tänase päevakorra arutamist: Vabariigi Valitsuse algatatud kodakondsuse seaduse täiendamise seaduse eelnõu 629 kolmas lugemine. Avan läbirääkimised. Hanno Pevkur Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

14:04 Hanno Pevkur

Head kolleegid, kõigepealt head aasta algust meile kõigile! Aga kui vaadata sellele eelnõule otsa, siis seda eelnõu me oleme siin arutanud eri aegadel päris pikalt ja ma olen selle puudustele juhtinud tähelepanu ka varem. Iseenesest ei ole ju kellelgi midagi selle vastu, et eesti keelt õpetada. Küsimus, kas see peab olema sellisel kujul seaduses, ei ole vastust saanud. Ainult see, et kellelegi soovitakse peale panna kohustust, millega siis põhjendatakse selle seaduse vajalikkust, ei ole minu hinnangul piisav. Samuti ei sobi see, et selle seadusega tahetakse läbi lilled öelda, et keeleõpet teeb ainult Sisekaitseakadeemia. Normaalne riik korraldab sellise keeleõppe jaoks riigihanke, kus võivad kõik osaleda. Me ei peaks siit Riigikogust ette ütleva, et keeleõpet teeb ainult Sisekaitseakadeemia. Tõsi, Sisekaitseakadeemia võib ka ise konkursi teha, aga me ei peaks seda ikkagi seadusesse sisse raiuma. Samuti tundub olevat natuke vildakas see, et selle seaduse eesmärk on anda keeleõppevõimalus inimestele, kes on juba viis aastat Eestis elanud, et nad jõuaks B1-tasemele. Loogika peaks olema selles, et kui inimene Eestisse elama tuleb, tal on huvi siin olla ja ta on võtnud eesmärgiks kodakondsuse saamise, siis ta hakkaks kohe keelt õppima.

Aga põhiline on ikkagi see, et me minu hinnangul ei peaks sellist seadust üldse vastu võtma, sest meil ei ole seda seadust vaja. Me saame selle eesmärgi täidetud Eesti õiguse olemasolevas raamistikus. Justiitsminister on siin meie ees korduvalt käinud selle sõnumiga, et ärme tegeleme liigse õigusloomega, ärme kirjutame uusi seaduseid, kui neid vaja pole. See seadus, mis meie ees praegu on, on täpselt selline, et tegelikult Eesti õiguses neid norme vaja ei ole, saab ilma nende normideta. Ma arvan, et mõistlik oleks jätta täna see seadus vastu võtmata, sellepärast et seda lihtsalt ei ole Eesti õigusesse vaja. Ja kutsun teid üles mitte hääletama seda seadust. Meil ei ole vaja luua norme lihtsalt normide pärast. Aitäh!

14:06 Esimees Eiki Nestor

Oudekki Loone, palun, Keskerakonna fraktsiooni nimel!

14:07 Oudekki Loone

Kallid kolleegid! Alustan sellest, mida antud eelnõu teeb. See teeb Eestist õiglasema ja ausama riigi. Riigi, mis, juhul kui ta üksikisikult midagi nõuab, tagab sellele isikule ka võimalused ja vahendid nõudmist tegelikult täita. Riigi, mis vaatab otsa oma vigadele ja püüab neid parandada.

Eesti kodakondsuse seadus sätestab, et välismaalane, kes soovib saada Eesti kodakondsust, peab oskama eesti keelt igapäevaeluks vajalikul tasemel. Euroopa keeleõppe raamdokumendis on selleks tasemeks sätestatud B1. Eestis on ligi 6% määratlemata kodakondsusega isikuid, lisaks mitmeid kolmandate riikide kodakondsusega isikuid ja Euroopa Liidu kodakondsusega isikuid, kellest paljud on huvitatud Eesti kodanikuks hakkamisest. Üks kõige suuremaid tõkkeid selle soovi täitmise ees on eesti keele kursuste vähesus ja kõikumine tase. Keelekursuste kohad saavad kohe täis. Keelekursustele ei anta ka akrediteeringuid, nende tase ei ole garanteeritud. Inimestel on suur huvi eesti keelt õppida, aga Eesti riik ei suuda vastata. Me ei suuda garanteerida seda, mida me üksikisikult nõuame.

See eelnõu on Eesti õiguskorras väga vajalik, sest parandab selle ära, öeldes, et kui Eesti riik esitab üksikisikule kohustuse, siis teeb ta võimalikuks ka selle kohustuse täitmise. See annab inimesele, kes üldiselt vastab Eesti kodakondsuse saamise tingimustele, kes on siin elanud vähemalt viis aastat, ühekordse tasuta keeleõppe lepingu – just selle arvestusega, et kaheksandal aastal ta saab taotleda kodakondsust. B1-tasemele jõudmiseks on tal vaja kolme kuni viite aastat, see on täiesti mõistuspärane nõue. Ja selle lepingu sõlminud inimesele võimaldatakse kokkuleppel tööandjaga ka hüvitist õppepuhkuse ajal.

Tegelikult ütleb see seadus ühte väga olulist asja. Ta ütleb, et Eesti riik on inimeste jaoks, mitte inimesed ei ole riigi jaoks. Juba selle põhimõtte pärast tasuks meil kõigil täna seda eelnõu toetada, tuletades meelde, et Eesti riik on selleks, et siin elavate inimeste õigusi paremini kaitsta. Aga sellele vaatamata, ilusatele põhimõtetele vaatamata ärge unustage iga üksikut inimest, kelle elu see eelnõu tegelikult paremaks teeb, kes teab, et Eesti riik on tema oma ja tuleb talle appi, kui ta hädas on.

Palun lisaaega!

14:10 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaaega, palun!

14:10 Oudekki Loone

Nüüd, mida see eelnõu ei tee? See eelnõu ei muuda seniseid kodakondsuspoliitika aluspõhimõtteid. See eelnõu ei muuda kodakondsuse saamise viisi. See eelnõu ei vasta ka väitele, et B1 on igapäevaeluks vajalik tase – see on suhtlusläve kõrgem tase. B1 on tase, mida näiteks Saksa ülikoolid küsivad ülikooli sisseastujatelt. See eelnõu ei lahenda ka vanu ebaõiglusi. Seega, ärgem sidugem seda eilse aruteluga sellest, kuidas 1990-ndatel Eesti Vabariiki ja kapitalistlikku korda üles ehitades mitmeid ebaõiglusi tehti. Ebaõiglus tabas nii sundüürnikke kui ka neid inimesi, kellest rahvusvahelised piirid üle liikusid ja kes ühel hetkel leidsid ennast ilma igasuguse kodakondsuseta oma kodus elamas. Neile me mõtlesime välja hallid passid, mis pidi olema ajutine lahendus. See ajutine lahendus on nagu ajutised lahendused ikka väga pikaks ajaks jäänud. See eelnõu seda üldse ei muuda. See eelnõu tegeleb ainult tulevikuga, öeldes, et me tulevikus enam selliseid vigu ei tee.

Selleks, et korvata ebaõiglus nende inimeste suhtes, kes on siin riigis elanud 25 aastat või rohkem, ja nende inimeste laste suhtes, et nad saaksid oma kodus poliitilises elus osaleda ja ka parlamenti valida, on meil vaja üht teist parlamenti. Selleks on meil vaja tugevamat poliitilist konsensust. Ma loodan, et see ühel hetkel saabub, võib-olla juba pärast 2019. aasta märtsi. Aga täna on meil selline poliitiline konsensus, et me teeme tuleviku paremaks, et me oleme tulevikus õiglasemad inimesed, kui me olime minevikus. See ju ongi iga uue põlvkonna ülesanne – olla parem kui eelmised, isegi siis, kui need eelmised olid gigandid. Me peame olema veel paremad.

See eelnõu ütlebki, et tulevikus tagab riik inimesele võimaluse eesti keelt õppida, sõltumata tema sissetulekust ja sõltumata tema elukohast. See riik ütleb headele inimestele, kes tahavad meie hulka tulla, et ma ei pane sulle mõttetuid tõkkeid. Eesti keele oskus ei ole selleks, et sa ei saaks seda.

Vastupidi, ma aitan sind, sest sul endal on sellest kasu. Me lõpetame ära selle, et meil on siin "meie" ja "nemad". Me oleme ausad oma kodanike vastu ja sellepärast on see eelnõu suurepärase. Loomulikult Keskerakond toetab seda eelnõu ja ma loodan, et me kõik toetame. Aitäh!

14:12 Esimees Eiki Nestor

Jevgeni Ossinovski Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel, palun!

14:13 Jevgeni Ossinovski

Austatud istungi juhataja! Hea Riigikogu! Ma ei plaaninud siia rääkima tulla, aga kuna Hanno Pevkuri sõnavõtt oli nii omapärane, siis ma mõtlesin, et paar sõna tuleb siiski öelda. Olen selle ettepaneku üks sisulisi autoreid koalitsioonilepingu mõttes ja võib-olla vajavad mõned asjad täpsustamist.

Loomulikult pakutakse Eestis keelekursuseid, neid on pakutud minevikus ja pakutakse ka edaspidi. Küsimus on ju selles, et meil on tänase seisuga jätkuvasti kümneid tuhandeid inimesi, kes ei ole viimase 27 aastaga eesti keelt iseseisvalt ära õppinud. Kui sinna natukene sisse vaadata, siis me näeme, et need on üldiselt need inimesed, kes on sotsiaalses mõttes nõrgemas seisus, kes ... (Hääl saalist.) Aga rääkige vähem, kui te tahate kuulata. (Juhataja helistab kella.) Need on inimesed, kes on sotsiaalses mõttes nõrgemas seisus. Neil ei ole igapäevast tööalast vajadust eesti keelt kasutada, sest need, kellel see on, on eesti keele tänaseks juba ära õppinud. Ja kui nende inimestega eeskätt Ida-Virumaal rääkida, siis tuuakse välja kaks asja. Üks küsimus on eesti keele kursuste hind ja teine on see, et kui sa oled Kohtla-Järve Maximas töötav üksikema, siis kust sa võtad selle aja, et nendele eesti keele kursustele minna pärast seda, kui sinu pikk tööpäev on läbi.

Eesti riik on loonud teatud võimalusi, mis on olnud head. Üks nendest on olnud keeleõppekulude hüvitamine nendele inimestele, kes on eesti keele eksamid ära teinud. Kui nad need ära teevad, siis saavad tagantjärele hüvitist. See on olnud hea meede, aga see ei ole lahendanud konkreetse sihtrühma muresid, sest neil ei ole seda raha nende kursuste eest ette välja käia. Sellest tulenevalt oleme me selle seadusega loomas regulatsiooni, mille järgi inimesed, kes on võtnud endale kohustuse ja on selgelt veendunud, et nad tahavad keelekursuste abiga jõuda kodakondsuseksamile ja selle edukalt sooritada, ei pea nende kursuste eest ette maksma. Nad saavad sinna minna, võttes kohustuse, et nad lähevad sellele eksamile. Ja teiseks, riik annab inimesele keskmise palga ulatuses 20 tasustatud päeva selleks, et eesti keelt õppida.

Proua Loone rääkis sellest, et keelekursuste kvaliteeti ei kontrollita. See oli tõepoolest väga pikka aega Eestis probleem. See probleem lahenes ära siis, kui siinkõneleja oli haridusminister. Seaduse järgi pakuvad täna kõiki neid keelekursuseid, milles osaletakse riigi raha eest, teenuseosutajad, kes on läbinud Keeleinspektsiooni järelevalvemenetluse, selleks et tagada kvaliteeti.

Ja kokkuvõtteks. Mul on väga raske ühest asjast aru saada ja sellepärast tekitas ka diskussioon sellel

teemal mus üldse kimbatust. Minu hinnangul on tegemist täiesti ideoloogiavaba asjaga. Kodakondsuspoliitikas on palju ideoloogilisi vaidlusi, aga ma ei saa aru, kuidas saab keegi vastu olla sellele, et riik tuleb oma inimestele appi, pakkudes paremaid võimalusi selleks, et nad õpiksid ära eesti keele ja saaksid Eesti kodakondsuse. Sedasama õppepühkust ei ole võimalik anda muud moodi kui selle seadusega normi andes. Kui sellise võimaluse loomine on Hanno Pevkuri arvates tarbetu, inimestel ei peaks seda õigust olema, siis ma saan sellest aru. Aga ma ei saa aru, kuidas on seda võimalik õigustada. Sotsiaaldemokraadid toetavad selle seaduse vastuvõtmist. Aitäh!

14:17 Esimees Eiki Nestor

Hanno Pevkuril on õigus vastulauseks. Palun, Hanno Pevkur!

14:17 Hanno Pevkur

Püüan lühidalt teha. Aitäh, austatud istungi juhataja! Selle eelnõu eesmärk ja sisu ongi koalitsioonil sassi läinud. Selles mõttes, et kui riik soovib anda tasuta keeleõpet lisaks tasuta bussisõidule ja veel muudele huvitavatele asjadele, siis tasuta asju ei ole teatavasti olemas – me maksame selle kõik üheskoos maksumaksjatena kinni. Teiseks, kodakondsuse saamisel on vältimatu eeldus see, et inimene ise soovib seda saada. Ja kui jutt on inimestest, kes on siin 20 või 25 aastat elanud ilma keelt oskamata, siis minu arvates on see esimene märk sellest, et tegelikult riigi hariduspoliitika – eriti keeleõppe ja segregatsiooni suurendamise mõttes – on olnud vildakas ja teatud erakondade vaatest mittesobiv. Hea on, kui eestikeelset haridust on võimalik saada algusest peale ehk juba lasteaias. Nii et keelekursuste kinnimaksmine ja kodakondsuse saamine on täiesti erinevad asjad. Seda seadust ei ole lihtsalt sellisel kujul vaja või neid seadusmuudatusi ei ole kodakondsuse seadusesse vaja.

Kui riik soovib, andku minna – pärituult purjedesse, laululusti südamesse! Nähke järgmise aasta eelarves need võimalused ette ja andke inimestele keeleõpet, ei ole probleemi. Aga need arutelud siin, suured loosungid, kuidas me aitame kedagi, kes on 25 aastat siin olnud ja pole keelt õppinud, ja et see seadus nüüd aitab – no ei aita. Ei aita! Kui inimene tahab keelt õppida, siis ta õpib seda keelt n-ö muust motivatsioonist: selleks, et saada kodakondsus. Ja kui ta soovib riigi abi ja riigil on võimekust abi anda, siis selleks on võimalused ka tänase seadusraami piires.

14:19 Esimees Eiki Nestor

Sulgen läbirääkimised ja läheme lõpphääletuse juurde. Austatud Riigikogu, eelnõu 629 vajab vastuvõtmiseks Riigikogu täiskogu häälteenamust. Kohaloleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

Kohal on 93 Riigikogu liiget, puudub 8.

Panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud kodakondsuse seaduse täiendamise seaduse eelnõu 629. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu vastuvõtmise poolt on 62 Riigikogu liiget, vastu 1, erapooletuid ei ole. Kodakondsuse seaduse täiendamise seadus on vastu võetud.

2. 14:22 Rahvusvahelise tsiviillennunduse konventsiooni muutmise protokollide ratifitseerimise seaduse eelnõu (622 SE) esimene lugemine

14:22 Esimees Eiki Nestor

Meie järgmine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud rahvusvahelise tsiviillennunduse konventsiooni muutmise protokollide ratifitseerimise seaduse eelnõu 622 esimene lugemine. Algataja ettekandja on majandus- ja taristuminister Kadri Simson. Palun!

14:23 Majandus- ja taristuminister Kadri Simson

Lugupeetud Riigikogu esimees! Head Riigikogu liikmed! Olen teie ees rahvusvahelise tsiviillennunduse konventsiooni muutmise protokollide ratifitseerimise eelnõuga. Ratifitseeritakse Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni (inglisekeelne lühend on ICAO) 2016. aasta sügisel toimunud assambleel heaks kiidetud konventsiooni muutmise protokollid. Muudatustega suurendatakse ICAO

nõukogu ning ICAO lennuliikluskomisjoni liikmete arvu.

Rahvusvaheline Tsiviillennunduse Organisatsioon on asutatud 7. detsembril 1944. aastal Chicagos alla kirjutatud rahvusvahelise tsiviillennunduse konventsiooni alusel. Hetkeseisuga on selles organisatsioonis 192 liikmesriiki. Eesti ühines konventsiooniga juba 1992. aastal ja toona olime me 166. liikmesriik. ICAO peamine eesmärk on töötada välja rahvusvahelise lennuliikluse arengu põhimõtteid ning kooskõlastada ja suunata tehnilist arengut lennuliikluse üldise turvalisuse tagamiseks. Esitatud eelnõu §-ga 1 ratifitseeritakse konventsiooni artikli 50(a) muutmise protokoll, millega suurendatakse ICAO nõukogu liikmete arvu 36-lt 40-ni. Eelnõu §-ga 2 ratifitseeritakse konventsiooni artikli 56 muutmise protokoll, millega suurendatakse ICAO lennuliikluskomisjoni liikmete arvu 19-lt 21-ni. Tulenevalt Eesti Vabariigi põhiseaduse § 121 punktist 5 ning konventsiooni artiklist 94 on muudatuste jõustumiseks Riigikogul tarvis need ratifitseerida. See eelnõu on kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseadusega ja lennundusseadusega ning vastuolud Euroopa Liidu õigusega puuduvad. Muutmisprotokollid jõustuvad, kui muudatuse on ratifitseerinud assamblee määratud arv riike. Käesoleval juhul peab muutmisprotokollid ratifitseerima 128 riiki. Ratifitseerimiskirjad antakse hoiule ICAO-le. Seega peab ka Eesti ratifitseerimiskirja sinna hoiule andma 2016. aasta muudatusprotokolli järgi, mis selle hoiuleandmise jõustas. Täna tähelepanu eest!

14:25 Esimees Eiki Nestor

Kas eelnõu algatajale on küsimusi? Aitäh, majandus- ja taristuminister Kadri Simson!
Majanduskomisjoni ... Kas on küsimus ettekandjale? Reageeri rutem! Vabandust, proua minister!
Toomas Kivimägil on küsimus. Palun!

14:26 Toomas Kivimägi

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Reageerisin piisavalt kiiresti, aga vahel tähelepanu hajub. Tahtsin küsida, kas see muudatus suurendab ka Eesti kohustusi ICAO ees.

14:26 Majandus- ja taristuminister Kadri Simson

Ei, see ei suurenda Eesti kohustusi. Eestil oli võimalik senimaani regionaalsel põhimõttel kandideerida näiteks nõukogu liikmeks ja see võimalus jääb meile ka edaspidi, kui me nii soovime. Praegu pole teada, et sellist soovi oleks.

14:26 Esimees Eiki Nestor

Nüüd ma annan pikalt aega reageerimiseks. Kas nüüd on kõik reageerinud? Aitäh, proua minister!
Rohkem küsimusi ei ole. Komisjonipoolne ettekandja on Tarmo Kruusimäe. Palun!

14:26 Tarmo Kruusimäe

Hea esimees! Head töökaaslased! Eesti lipu päeval, 4. juunil kell 11.10 kogunes majanduskomisjon seda punkti arutama. Kohal olid kõik, välja arvatud Deniss Boroditš. Ma loen osalejad protokolli huvides ette: Toomas Kivimägi, Erki Savisaar, Jaanus Marrandi, Kristen Michal, Märt Sults, Raivo Põldaru ja Tarmo Kruusimäe. Ja meid abistasid konsultant Annaliisa Jäme, Kaido Rosin, Marin Daniel ja Piia Schults. Küsimusi esitati vähe, aga need olid asjakohased. Siis mindi otsuste juurde. Esiteks otsustati see tänasesse päevakorda seada – selle poolt olid kõik, välja arvatud Raivo Põldaru, kes soovis olla vastu. Tehti ettepanek lõpetada esimene lugemine – selle poolt olid jällegi kõik, välja arvatud Raivo Põldaru. Ja tehti ka ettepanek esitada muudatusettepanekud kümne päeva jooksul, st 26. septembri kell 17-ks – selles küsimuses leidis komisjon konsensuse. Palun eelnõu toetada! Aitäh!

14:28 Esimees Eiki Nestor

Kas komisjoni ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Aitäh! Avan läbirääkimised. Läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu 622 esimene lugemine on lõpetatud. Määrati muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 26. septembri kell 17.

3. 14:28 Eesti Vabariigi valitsuse, Leedu Vabariigi valitsuse ja Läti Vabariigi valitsuse hädaolukordade ennetamise, nendeks valmisoleku ja neile reageerimise alase vastastikuse abi ja koostöö kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu (625 SE) esimene lugemine

14:28 Esimees Eiki Nestor

Järgmisena Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Vabariigi valitsuse, Leedu Vabariigi valitsuse ja Läti Vabariigi valitsuse hädaolukordade ennetamise, nendeks valmisoleku ja neile reageerimise alase vastastikuse abi ja koostöö kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu 625 esimene lugemine. Algataja ettekandja siseminister Andres Anvelt, palun!

14:29 Siseminister Andres Anvelt

Lugupeetud Riigikogu! Lugupeetud Riigikogu juhataja! Teie ees on Vabariigi Valitsuse esitatud Eesti Vabariigi valitsuse, Leedu Vabariigi valitsuse ja Läti Vabariigi valitsuse hädaolukordade ennetamise, nendeks valmisoleku ja neile reageerimise alase vastastikuse abi ja koostöö kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu. Seaduse eesmärk on reguleerida ära see olukord, milles me tegelikult juba ka tegutseme. Mina olen iseenesest leppe Vabariigi Valitsuse nimel 2017. aasta novembris Vilniuses allkirjastanud, aga nüüd saab see ratifitseerimisega seadusandliku jõu.

Meil on olemas lepingud Eesti ja Läti ning Läti ja Leedu vahel. Kuid sellist lepingut, mille alusel saaks kõik kolm riiki koos teha koostööd, ennetada hädaolukordi ja tagada valmisolek näiteks ühisõppuste ja ka ühisreageerimiste kaudu, pole veel olnud. Sellisteks sündmusteks on hädaolukorrad, nagu loodusõnnetused, katastroofid. Ja kindlasti ei ole siin olulised, nagu ma rõhutasin, mitte ainult päästesündmused, vaid ka nendeks valmistumine.

Kulude katmise üldpõhimõte on just see oluline asi, mis pärast vajab see seadus ka Riigikogus ratifitseerimist. Nimelt, abi andmise kulud kannab abistav pool, ei ole kombeks seda nõuda taotlevalt poolelt. Siiski määratakse eelnõus, et teatud juhtudel võib abitaotlusega seotud kulud hüvitada ka taotlev pool, kuid selles lepivad pädevad asutused omavahel kokku enne abi andmist. Siin mõeldakse just kulumahukaid, väga pikaaegseid abiosutamisi ja ka näiteks õhusõiduki kasutamisega seotud kulusid, mis näiteks jagatakse abistava ja abi taotleva poole vahel võrdselt. Nagu ma ütlesin, kuna see kokkulepe sisaldab maksuvabastusi, mis puudutavad eelkõige teekasutustasu ja muid riigimaksusid, siis on kokkuleppe jõustumiseks vastavalt Eesti Vabariigi põhiseaduse §-le 113 vaja selle ratifitseerimist Riigikogus. Maksudest ja muudest tasudest vabastamine on seotud nii reageerimisvajaduste kui ka ühisõppustega.

Seadus on kavandatud jõustuma üldkorras. Kokkuleppe artikli 13 lõike 1 kohaselt jõustub kokkulepe 30 päeva pärast seda, kui hoiulevõtja on saanud diplomaatilise kanalite kaudu viimase kirjaliku teate selle kohta, et kokkuleppe jõustumiseks vajalikud riigisisised nõuded on täidetud. Hoiulevõtja teavitab pooli saadetud teatest ja kokkuleppe jõustumise kuupäevast. See on lühidalt kõik. Aitäh teile!

14:32 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandjale. Mati Raidma, palun!

14:32 Mati Raidma

Suur tänu! Austatud minister! See on väga vajalik ja praktiline kokkulepe. Aga ma lugesin seda nüüd mõlemas keeles, nagu meile ette on antud, ja ausalt öeldes pakkus lohutust ainult viimane lause selles lepingus, et tõlgenduserinevuste korral lähtutakse ingliskeelsest tekstist. Eestikeelsest tekstist ma leidsin, et Leedu amet on muudetud osakonnaks, *disaster* hädaolukorraks, on tekkinud uus mõiste "sõjaväetöötajad" jne, jne. Kas ma saan õigesti aru, et seda teksti eesti keeles enam parandada ei saa ja jääb üle loota, et tulevikus tõlgitakse neid asju korrektsemalt ja õigemini? Seda enam, kui ma vaatan, et artikkel 12 ütleb, et kokkuleppe ametlik hoiulevõtja on Eesti Vabariigi valitsus. Loodame, et need tõlkevead jäävad siis meile kodutööks.

14:33 Siseminister Andres Anvelt

Aitäh! See on hea tähelepanek, aga mina ei ole nii hea läti ega leedu keele tundja – võib-olla natukene rohkem inglise keele tundja –, et ma oskaks teile vastu vaielda või teiega nõus olla. Kindlasti ma annan

selle informatsiooni edasi. Vajadusel, kui need keeleeksimused, -vääratused on niivõrd olulise tähtsusega, siis saab need ju ka diplomaatilisel teel ära lahendada – juhul, kui see ei too kaasa sisulist muutust just nendes punktides, mis puudutavad riikide finantskohustusi, mis on ka selle leppe Riigikogu ette toomise põhjus.

14:34 Esimees Eiki Nestor

Urve Tiidus, palun!

14:34 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud esimees! Lugupeetud minister! See puudutab kolme riiki, mis asuvad Läänemere ääres, ja ometi on siin seletuskirjas öeldud, et kokkulepet ei kohaldata poolte jurisdiktsiooni all olevates merevetes toimuvate õnnetuste korral. Palun, kas te seletaksite korra veel teemakaugetele inimestele lahti selle, kuidas siis need merel toimuvad õnnetused koos ära lahendatakse?

14:34 Siseminister Andres Anvelt

Merel toimuvate õnnetuste lahendamine on esiteks reguleeritud teiste, nii rahvusvaheliste kui ka riikidevaheliste bilateraalsete lepingute kaudu. See konkreetne teema on, nagu ma ütlesin, maapäästega seotud ja maapääste tegutseb natukene teiste põhimõtete järgi. Kui me võtame näiteks aluseks selle, kuidas Eestis on, siis Päästeamet ju sisuliselt merepäästega ei tegele, sellega tegeleb Politsei- ja Piirivalveamet. Eri riikides on need asjad erinevalt lahendatud. Näiteks Soomega, kellega meil on kõige suurem koostöö just merepääste alal, sest meie ühine merepiir on loetletud riikidest kõige pikem, on meil bilateraalsed koostöölepingud. Ja kindlasti on ka rahvusvahelise õiguse aktid need, mis ütleavad, mis piirini peab keegi ülesannet täitma.

14:35 Esimees Eiki Nestor

Mati Raidma, palun!

14:35 Mati Raidma

Aitäh! Tulen tagasi sellesse keerulisse mõistemaailma. Meil on tegemist lepinguga, mille pealkiri on "Hädaolukordade ennetamise, nendeks valmisoleku ja neile reageerimise alase ..." jne. Loen seletuskirjast, et mõiste "hädaolukord" ei tähenda selles lepingus üldse seda mõistet "hädaolukord", mis on meil seadusega defineeritud. Siit minu küsimus: millised valdkonnad sellest lepingust välja jäävad? Kas need asutused, kes vastutavad nende hädaolukordade lahendamise eest, mis on meie seadusruumis loogiline, on informeeritud, et see leping pole nende jaoks?

14:36 Siseminister Andres Anvelt

Jaa, see on iseenesestmõistetav. Esiteks, hakkame sellest pihta, et ka meie seadus räägib väga selgelt ära, millistel asutustel on vaja millisteks hädaolukordadeks valmistuda ja milline on just Päästeameti roll, milliseid hädaolukordi nemad lahendavad. Kui ma võtan kokkuleppes kasutusel oleva mõiste "hädaolukord", siis sisuliselt ei erine see ka meie hädaolukorra seaduses toodud mõistest. Mis ei tähenda seda, et sellesamas rahvusvahelises kokkuleppes, kolme riigi vahelises kokkuleppes ei räägitaks konkreetset sellist tüüpi hädaolukordadest ja reageerimisvõimalustest, milles on lepingupooled omavahel kokku leppinud.

Riigisisene õigus on natuke teine teema. Kindlasti Päästeamet vajadusel kaasab ka teisi, näiteks piiriäärseid kohalikke omavalitsusi, kui on vaja Eesti, Läti või Leedu poolel abi teatud olukordade lahendamiseks. Ma ei välista sellist olukorda, et on näiteks metsatulekahju või mingi muu ulatuslik loodusõnnetus ja on vaja kuskilt inimesi evakueerida. Siis ei ole ju mingit probleemi, siis on võimalik tegutseda juba konkreetse probleemi lahendamise käigus. Kui on vaja näiteks inimesi evakueerida Eesti poolele või vastupidi, siis, nagu me teame, meie pääste ja kiirabi reageerivad juba ka piiriüleselt.

14:38 Esimees Eiki Nestor

Rohkem eelnõu algatajale küsimusi ei ole. Aitäh, siseminister Andres Anvelt! Õiguskomisjoni ettekandja on Raivo Aeg. Palun!

14:38 Raivo Aeg

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Õiguskomisjon kogunes seaduseelnõu esmakordselt arutama 28. mail 2018. Komisjoni tööst võtsid osa juhataja Jaanus Karilaid ning komisjoni liikmed Uno Kaskpeit, Hardi Volmer, Liisa Oviir, Peep Aru, Raivo Aeg, Urve Tiidus ja Valdo Randpere. Riigikogu liikmetest puudusid Külliki Kübarsepp, Olga Ivanova ja Toomas Vitsut. Külalistena olid komisjoni istungile kutsutud siseminister Andres Anvelt, Siseministeeriumi pääste- ja kriisireguleerimispoliitika osakonna juhataja Priit Laaniste ja õigusnõunik Kadi Tisler ning ministri nõunik Kristen Kanarik.

Minister juba rääkis siin põhjalikult ära, milles on selle lepingu sisu. Komisjoni istungil ei tekkinud selle üle väga pikka debatti ega mingit ärevust. Küsijaid oli kolm: Valdo Randpere, Urve Tiidus ja mina. Valdo Randpere avaldas seisukohta, et sellist seadust pole vaja, kuna seda kõike on võimalik teha ka muude lepete alusel. Selgituseks oli see, et kuna tegemist on maksualaste muudatustega, siis ikkagi on vaja see seadus ratifitseerida. Urve Tiidus palus täpsustada, mis maksudest on juttu. Sellest oli ka siin juttu. Näiteks toodi vabastus teemaksust ja mingitest muudest maksudest. Mina küsisin kõrvalepõikena, kuidas on hädaolukorras reguleeritud korrakaitseline koostöö ja kas vajalikud lepingud on olemas. Minister ütles, et kõik on korras, lepingud on olemas ja korrakaitseline koostöö toimib. Sellega debatt laias laastus ka piirdus.

Tehti ka menetluslikud otsused: esmalt, võtta eelnõu täiskogu päevakorda 6. juuniks 2018 (konsensuslik otsus), määrata ettekandjaks Raivo Aeg (samuti konsensuslik otsus), teha ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks 20. juuni 2018 (konsensuslik otsus) ja teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (samuti konsensuslik otsus). 6. juunil ei olnud aga võimalik eelnõu päevakorda võtta, kuna minister ei saanud Riigikogu istungil osaleda. Seega kogunes õiguskomisjon uuesti 11. juunil 2018, kui tehti ka uued menetluslikud otsused: võtta eelnõu täiskogu päevakorda 12. septembriks 2018 (konsensuslik otsus), teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (endiselt konsensuslik otsus) ja teha ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks 26. september 2018 kell 16.15 (leidis ka konsensuslikku toetust). Aitäh!

14:41 Esimees Eiki Nestor

Kas ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Aitäh, Raivo Aeg! Avan läbirääkimised. Läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu 625 esimene lugemine on lõpetatud. Määrati muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 26. septembri kell 16.15.

4. 14:42 Väetiseseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (639 SE) esimene lugemine

14:42 Esimees Eiki Nestor

Vabariigi Valitsuse algatatud väetiseseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu 639 esimene lugemine. Algataja ettekandja maaeluminister Tarmo Tamm, palun!

14:42 Maaeluminister Tarmo Tamm

Austatud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Teie ees on väetiseseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu 639. Väetiseseaduse ja riigilõivuseaduse muutmise vajadus tuleneb väetiseseaduse rakendamise analüüsimisel ilmnunud probleemidest. Seaduse ettevalmistamisel oli aluseks väljatöötamiskavatsus. Seadusmuudatus lihtsustab väetiste registreerimise ja teeb selle odavamaks. Näiteks muutub soodsamaks uute ja väikestes kogustes müüdavate väetiste Eesti turule toomine. Samuti muudetakse lõivustamist lihtsamaks: kehtiva viie riigilõivu asemel tuleb edasi tasuda üht riigilõivu.

Muudatuste üks eesmärk on tagada tõhus järelvalve "EÜ VÄETIS" märgistusega väetiste üle riigisisel turul. Selleks asendatakse väetiseseaduses "EÜ VÄETIS" märgistusega väetisest teavitamise kohustus väetise käitleja poolt majandustegevusest teatamise kohustusega. Seaduse kohaselt peavad kõik Eestis tegutsevad väetisekäitlejad edaspidi esitama majandustegevusteate, mille alusel kantakse käitleja ja tema turustatav väetis väetiseregistrisse. Selle tulemusena kajastab väetiseregister tegelikke, asjakohaseid ja ajakohaseid andmeid Eestis turustatavate väetiste ja turustajate kohta.

Riigilõivuseadust muudetakse väetiseseaduses tehtavate muudatuste tõttu. Muudatuste põhjuseks on

asjaolu, et järelevalvetoimingute eest tasutava riigilõivu kontrollimine on aja- ning töömahukas nii käitlejatele kui järelevalveasutustele. Muudatuse kohaselt tasutakse edaspidi 65 eurot riigilõivu kord aastas ja nimetusepõhiselt. Kehtiva seaduse kohaselt tasutakse riigilõivu kaks korda aastas turustatud koguste põhiselt, lisaks registrisse kandmise, registrikande muutmise ja kinnitatud väljavõtte eest. Nimetatud riigilõivud kaovad, mis tähendab, et riigilõivude arvestus muutub oluliselt lihtsamaks ning väheneb väetisekäitlejate riigilõivu arvestamise ja tasumisega seotud halduskoormus. Maksukoormus jääb seejuures samale tasemele.

Lisaks täiendatakse väetiseseadust punktidega, mis juhib väetisekäitlejate tähelepanu sellele, et nende kohustus on tagada väetise koostise ja pakendil oleva märgistuse vastavus kemikaalseaduse nõuetele juba enne toote turustamist. Aitäh!

14:46 Esimees Eiki Nestor

Küsimused eelnõu algatajale. Krista Aru, palun!

14:46 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Selle seaduseelnõu rakendamiseks on vaja muuta ka menetlusinfosüsteemi. Seadus on määratud rakenduma juba 1. jaanuaril 2019. Kas need infosüsteemi muudatused saavad ikka valmis, sest aega on meil jäänud ainult loetud kuud, või võib oodata seda, et siin tekivad jällegi mingid IT-alased tõrked? Kas teil on kõik need muudatused valmis?

14:46 Maaeluminister Tarmo Tamm

Aitäh, hea küsija! Ma olen küll kindel, et need muudatused ellu viiakse ja selle taha selle seaduse rakendumine kuidagi ei takerdu. Nii et kui Riigikogu selle seaduse vastu võtab, siis ma arvan, et see saab küll 1. jaanuaril 2019 jõustuda.

14:47 Esimees Eiki Nestor

Rohkem eelnõu algatajale küsimusi ei ole. Aitäh, maaeluminister Tarmo Tamm! Maaelukomisjoni ettekandja on komisjoni aseesimees Urmas Kruuse. Palun!

14:47 Urmas Kruuse

Austatud istungi juhataja! Auväärsed Riigikogu liikmed! Saan vaid kinnitada seda, et tõepoolest, k.a 4. juunil toimus maaelukomisjoni istung, kus seda eelnõu arutati. See on ka fikseeritud protokollis nr 171. Istungit juhatas Aivar Kokk ja protokollis Jaanika Lokk ning osa võtsid Urmas Kruuse, Arno Sild, Igor Gräzin, Inara Luigas ja Merle Kruusimägi.

Nii nagu ka auväärt minister ettekandes rõhutas, on sellel seadusmuudatusel mitu eesmärki. Üks on halduskoormuse vähendamine, mis puudutab põhimõtteliselt mõlemat poolt, nii ettevõtjat kui riiki. Teine oluline aspekt on seotud sellega, et tuleb jälgida ja kontrollida ka seda, milliseid väetisi Eesti turul turustatakse. Seda peaks olema võimalik reaajas täpselt jälgida. Nii nagu te aru saite, siis kehtiva seaduse järgi on seda võimalik teha ajalooliselt: tuleb deklareerida müüdud kogused ja kogu arvestus käib kilode järgi.

Istungile olid kohale kutsutud Maaeluministeeriumi taimetervise osakonna juhataja Sigmar Suu ja peaspetsialist Vahur Möttus. Toimus arutelu. Küsimused olid osaliselt samad, mida siin küsiti. Kas ettevõtjad peavad rohkem maksma? Kas see lõiv, 65 eurot, katab kõikvõimalikud vajadused? Kas kellelegi läheb midagi kallimaks või odavamaks? Kas see piirab tegelikult väikeettevõtjate võimalusi tuua väikeseid koguseid turule suhteliselt väikese kuluga? Need küsimused said vastused. Komisjoni esimees palus saata täiendava tabeli konkreetsete ettevõtete näitel, mis juhtub siis, kui see riigilõiv kehtestatakse ja kui see oleks ka suurem kui 65 eurot ehk 95 eurot.

Kõike eelnevat arvesse võttes tegi komisjon ka otsused. Tehti ettepanek võtta eelnõu 639 täiskogu päevakorda 12. septembril 2018. aastal (tegemist oli konsensusliku otsusega). Otsustati teha ettepanek eelnõu 639 esimene lugemine lõpetada (tegemist oli konsensususega). Loomulikult tehti ka ettepanek määrata eelnõu 639 muudatusettepanekute tähtajaks vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seadusele kümme tööpäeva, s.o 26. september 2018 kell 17.15 (konsensususega). Aitäh!

14:50 Esimees Eiki Nestor

Kas ettekandjale on küsimusi? Aitäh, Urmas Kruuse! Avan läbirääkimised. Sulen läbirääkimised. Eelnõu 639 esimene lugemine on lõpetatud. Määrán muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 26. septembri kell 17.15.

5. 14:50 Narkootiliste ja psühhotropsete ainete ning nende lähteainete seaduse muutmise seaduse eelnõu (640 SE) esimene lugemine

14:50 Esimees Eiki Nestor

Vabariigi Valitsuse algatatud narkootiliste ja psühhotropsete ainete ning nende lähteainete seaduse muutmise seaduse eelnõu 640 esimene lugemine. Algataja ettekandja tervise- ja tööminister Riina Sikkut, palun!

14:51 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Lugupeetud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu! Tutvustan teile Vabariigi Valitsuse algatatud seaduseelnõu 640, narkootiliste ja psühhotropsete ainete ning nende lähteainete seaduse muutmise seaduse eelnõu. Tegemist on tehnilise eelnõuga, mille eesmärk on Eesti õigusaktide ja Euroopa Liidu õigusaktide kooskõlla viimine, et seeläbi tagada suurem õigusselgus. Seaduses asendatakse aegunud viide direktiiviga kehtetuks tunnistatud nõukogu otsusele. Lisaks asendatakse ja täiendatakse seaduses viiteid narkootikumide lähteaineid reguleerivatele Euroopa Liidu õigusaktidele. Tegemist on tehniliste muudatustega, mille rakendamine ei too Eestile kaasa täiendavaid kohustusi, õigusi ega halduskulusid. Seadus jõustub 2018. aasta 23. novembril ja see jõustumise aeg tuleneb Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2017/2103 ülevõtmise tähtajast. Eelnõu koosneb kahest paragrahvist. Esimesega muudetakse narkootiliste ja psühhotropsete ainete ning nende lähteainete seadust. Kehtestatakse lähteainete käitlemisel rakenduvate Euroopa Liidus lähteainete kaubandust reguleerivate vahetult kohalduvate õigusaktide loetelu, tegevusloa taotlemiseks ja uuendamiseks vajalike dokumentide loetelu ning viited Ravimiametile esitatava aruande kohta. Viited kehtetuks tunnistatud komisjoni määrusele asendatakse samasisuliste viidetega uutele määrustele ja lisatakse viide komisjoni rakendusmäärusele. Lisaks muudetakse § 1 punktiga 6 Sotsiaalministeeriumile või Sotsiaalministeeriumi hallatavale riigi teadus- ja arendusasutusele, mis on praegu Tervise Arengu Instituut, pandud kohustust esitada uute psühhootiivsete ainete varajase hoiatuse infosüsteemi andmeid Europolilt ja Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskuselt saadud teabe põhjal. Viimaks lisatakse ka normitehniline märkus Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi ülevõtmise kohta. Tõepoolest, jõustumistähtaeg on juba novembris ja seetõttu loodame selle eelnõuga kiiresti edasi liikuda. Jõudu ja tänan!

14:54 Esimees Eiki Nestor

Küsimused eelnõu algatajale. Märt Sults, palun!

14:54 Märt Sults

Aitäh, hea eesistuja! Hea minister! Küsimus on selline. Siia maani ei ole suudetud ümber lükata seda kahtlust, et valget hiinlast ja muid narkootilisi aineid, mis Eesti turul levivad, tehakse Eestis. Arvatakse, et need laboratooriumid on just nimelt Eestis, neid aineid ei tooda kuskilt mujalt sisse. Kas sellise aine nagu atsetoon käitlemise reeglid või järelevalve selle üle on ka selles seaduses kuidagimoodi kajastatud või ei ole? Kas atsetoon liigub ikka turul vabalt ringi? Nii et selline küsimus.

14:55 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Jah, tõepoolest, see eelnõu ei pane paika loetelu keelatud ainetest või narkootilistest ja psühhotropsetest ainetest. Ta reguleerib seda, kuidas saada teavet uute ainete kohta, samuti ainete avastamise, tuvastamise, tarbimise, tarbimismustrite, valmistamise ja levitamismeetodite kohta, kuidas jagada seda infot Euroopa Liidu sees ja rahvusvaheliselt ning kuidas anda seda infot edasi Europolile, et see teadmine jõuaks ka mujale. Konkreetse aine kohta see eelnõu piiranguid ei sea ega hinda ka kuidagi selle kasutamist või valmistamiskohta.

14:55 Esimees Eiki Nestor

Urve Tiidus, palun!

14:55 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud esimees! Lugupeetud minister! Ma küsin selle eelmise küsimuse jätkuks. Selles kõlas huvitav väide – ma loodan, et see ei vasta tõele –, justkui toodetaks Eestis eriti kangeid narkootikume. Kas te võite kuidagi kommenteerida seda võimalust, mis siin saalis kõlas?

14:56 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Ei, konkreetse narkootilise aine tootmise asukohta või levitamiskiisi ma tõesti ei oska kommenteerida.

14:56 Esimees Eiki Nestor

Tarmo Kruusimäe, palun!

14:56 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea esimees! Hea ettekandja! Mul on selline küsimus. 1971. aastal kuulutas Nixon välja sõja narkootikumidele. 2011. aastal tehti audit, mille tulemusel saadi teada, et nende tarvitamine on maailmas 40 korda tõusnud. Kas me oleme selle sõja kaotanud? Ja kas on ka mingi plaan, kuidas tarbimist vähendada, et see enam ei suureneks?

14:57 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Selles mõttes on sellest eelnõust tõepoolest abi. Narkootikumide valmistamise ja levitamise puhul on ju tegemist rahvusvaheliste võrgustikega. See eelnõu adresseerib tõesti seda, et näiteks tootmise kohast või mujalt jõuaks ka teiste riikideni võimalikult kiiresti info uute ainete kohta, mis on turule jõudnud, millised on nende tervise mõjud ja tarbimismustrid, kuidas ja millised sihtrühmad neid tarbivad, et Euroopa Liidu tasandil saaks kokku leppida tegevusi selles sõjas võitlemiseks.

14:57 Esimees Eiki Nestor

Tarmo Kruusimäe, palun!

14:57 Tarmo Kruusimäe

Täna! Ma pööran pilgu just selle peale, kas see võitlus on õigustatud. Keelatud viljad on ju magusad. Oskate te öelda, mis juhtunuks, kui Nixon ei oleks 1971. aastal sõda välja kuulutanud? Ma arvan, et siis me ei oleks võib-olla täna selle suure probleemi ees, me oleks keskendunud nn asendustegevustele.

14:58 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut

Tõepoolest, sellel, milliste ainete tarbimine ja tootmine on riigis lubatud või keelatud, on ajaloolised põhjused. Ükskõik, kas me räägime tubakast, selle tarbimisest ja seaduslikkusest, või narkootilistest ainetest – olukord on ajaloolistel põhjustel selliseks kujunenud. Küsimus on selles, milliseid meetmeid rakendada. Kui me näeme, et Eestis on riskikäitumine levinud ja kaasnenud kahjud suured, siis tuleb sellele reageerida. Ma ei oska öelda, milline oleks narkootikumide tarvitamise situatsioon meil või Ameerikas, kui Nixon oleks 1971. aastal teistmoodi otsustanud. Aga me vaatame praeguseid kahjusid ja tegutseme neile vastavalt.

14:59 Esimees Eiki Nestor

Rohkem algatajapoolsele ettekandjale küsimusi ei ole. Aitäh, tervise- ja tööminister Riina Sikkut! Sotsiaalkomisjoni ettekandja on komisjoni aseesimees Monika Haukanõmm. Palun!

14:59 Monika Haukanõmm

Härra Riigikogu esimees! Head Riigikogu liikmed! Hea minister! Riigikogu sotsiaalkomisjon arutas narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse muutmise seaduse eelnõu numbriga 640 oma k.a 6. augusti istungil. Eesmärk oli teha ettevalmistusi esimeseks lugemiseks. Komisjoni tööst võtsid osa komisjoni liikmed Monika Haukanõmm, Igor Kravtšenko, Jüri Jaanson, Liina Kersna, Marika Tuus-Laul, Maris Lauri ja Viktor Vassiljev, puudus Tiina Kangro. Kutsututest osalesid

tervise- ja tööminister Riina Sikkut ja Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakonna nõunik Tiina Drell. Minister Sikkut andis istungil ülevaate eelnõust, nii nagu ta tegi seda ka siin. Kuna tegemist on tehnilise eelnõuga, Euroopa Liidu õigusaktide ja meie riigi seaduste kooskõlla viimisega, siis komisjoni liikmetel täiendavaid küsimusi ei tekkinud.

Päevakord läbiti suhteliselt kiiresti, aga võeti vastu ka vajalikud otsused. Need olid siis järgmised: ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 12. septembril ehk täna (konsensusega), teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (konsensusega), määrata muudatusettepanekute tähtajaks 26. september kell 17.15 (konsensusega) ning määrata ettekandjaks komisjoni aseesimees Monika Haukanõmm (konsensusega). Aitäh!

15:01 Aseesimees Enn Eesmaa

Küsimused saalilt. Märt Sults alustab. Palun!

15:01 Märt Sults

Aitäh, hea eesistuja! Hea ettekandja! Ma küsin uuesti, kuna ma ei saanud vastust. Kas atsetooni ja ketoonide puhul, mis on põhilised lähteained, kandjad ja lahustid narkootiliste ainete tootmisel, arutati mingisugust erireglementi või järelevalvet, kes kui palju tellib või kes kui palju tarbib? Kas nõutakse lisaaruandlust või mingeid muid asju, et tavaringlusest kaoks võimalus omada näiteks 200 või 400 liitrit atsetooni, mis ei ole praegu üldsegi haruldane?

15:02 Monika Haukanõmm

Aitäh küsimuse eest! Nagu ma ka juba oma ettekandes viitasin, komisjonis sellist küsimust ministrile ei esitatud ja me seda teemat ei arutanud. Kindlasti on see väga oluline küsimus – ma üldse ei kahtle selles –, aga selle eelnõu raames me seda ei arutanud. Mul ei ole sellele teie küsimusele vastust. Kui huvi on olemas, siis ma usun, et komisjoni sekretariaat saab seda natuke uurida, infot küsida ning teile ka vastuse anda.

15:02 Aseesimees Enn Eesmaa

Paraku on meil võimalik esitada kaks suulist küsimust. Rohkem küsimusi ei ole. Aitäh ettekandjale! Avan läbirääkimised fraktsioonide esindajaile. Kõnesoove ei ole. Nagu äsja kuulsime, on juhtivkomisjoni ettepanek eelnõu 640 esimene lugemine lõpetada. Määrati eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 26. septembri kell 17.15.

6. 15:03 Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse (terrorismivastase võitluse direktiivi ülevõtmine) eelnõu (642 SE) esimene lugemine

15:03 Aseesimees Enn Eesmaa

Tänane kuues päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse (terrorismivastase võitluse direktiivi ülevõtmine) eelnõu 642 esimene lugemine. Palun ettekandjaks kõnetooli justiitsminister Urmas Reinsalu!

15:03 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Lugupeetav Riigikogu aseesimees! Lugupeetavad rahvaesindajad! Ilusat alanud istungjärku! Vabariigi Valitsus on esitanud seadusandjale arutamiseks ja kaalumiseks karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu, mis koosneb kahest elemendist. Esimene element näeb ette normid, millega inkorporeeritakse Eesti õigusesse Euroopa Liidu terrorismivastase võitluse põhimõtted. Need põhimõtted näevad esiteks ette seda, et kuriteona sätestatakse väljaõppe saamine terrorikuriteo toimepanemiseks ning terroristlikul eesmärgil reisimine, selle korraldamine, rahastamine ja toetamine. Teiseks, teiste ohvriabiteenuste kõrval tagatakse terroriohvritele vajaliku psühholoogilise abi andmine seni, kuni on tarvilik. Kolmandaks, terrorikuriteo ohvrile tagatakse kriminaalmenetluses riigi õigusabi, sõltumata tema majanduslikust seisundist. Need on need kolm põhimõtet, mille sisseviimine meie kehtivasse õiguskorda on oluline.

Võitlus terroriga on olnud tõsine Euroopa rahvaste tähelepanu pälvinud mure. Me oleme Euroopa

pinnal üle elanud terrorikuritegusid, mille ohvriks on langenud Euroopa eri rahvaste esindajad, sh ka Eesti inimesed. Kindlasti on meie huvides, et potentsiaalse ohu korral meie enda kodanikud, meie enda inimesed, kui nad on kuskil teises Euroopa riigis, saaksid adekvaatset abi. Seda loodavad ka Euroopa teised rahvad kõikidelt riikidelt. Teiseks on oluline, et selline tegevus ja selle korraldamine, kus islamiradikaalid hullutavad inimesi, peibutavad neid terroristlike võitlejatena ISIS-esse minema, aga ka terrori eesmärgil tehtavad turismireisid Süüriasse oleks arusaadavalt kriminaliseeritud.

Teine pool puudutab vajadust täpsustada karistusseadustikus Eesti Vabariigi vastaste ehk riigivastaste süütegude regulatsiooni. Nimelt, esiteks sätestatakse juriidilise isiku vastutus kõikide Eesti Vabariigi vastaste süütegude toimepanemise eest. Eraldi kuriteona sätestatakse välisriigi luure- või julgeolekuteenistuse teenistuja või selle huvides või ülesandel tegutseva isiku luuretegevus, mis on suunatud Eesti Vabariigi julgeoleku vastu, ning sellise tegevuse toetamine. Selliseks tegevuseks võib olla näiteks välisvaenlase huvides või ülesandel tegutseva inimese poolt teabe või asja kogumine, hoidmine, edastamine, üleandmine, muutmine või kahjustamine. Nimelt, kehtiva õiguse kohaselt on võimalik karistada Eesti kodanikku ja välismaalast Eesti Vabariigi vastase vägivallata süüteo eest üksnes siis, kui see seisneb riigisaladuse üleandmises, või kodanikku vägivaldse teo, n-ö riigipööramise katse eest, kui tal on juba relv käes. Samas võib Eesti julgeolekut ohustada ka tegevus, mis ei ole otseselt suunatud iseseisvuse ja sõltumatuse või territoriaalse terviklikkuse vastu, olgu vägivalda või spionaaži näol, aga mis ohustab Eesti julgeolekut üldisemalt. Tegemist on õiguslüngaga ja Vabariigi Valitsus peab otstarbekohaseks see lünk likvideerida.

Lisaks nähakse ette, et ametiisiku mõjutamisel riigivastast kuritegu toime panema, tema riigireetmisele või kohustuse mittetäitmisele ülesässitamisel loobutakse nõudest, et see tegevus peab olema süstemaatiline, sest ekstreemolukorras võib juba ühekordne mõjutamine Eesti julgeolekut kahjustada. Kehtiva õiguse kohaselt on karistatav Eesti kodaniku poolt suhte loomine või pidamine välisriigiga või välisriigi ülesandel tegutseva isikuga eesmärgiga panna toime riigireetmine. Eelnõuga laiendatakse süüteo koosseisu ning tulevikus oleks sellise suhte loomine või pidamine karistatav ka juhul, kui isiku eesmärk on panna toime mõni teine raske riigivastane kuritegu.

Pole mõtet eitada, et hiljutise spioonikahtlusega isiku tabamise valguses ma tõepoolest saatsin õiguskomisjonile kirja palvega kaaluda seda normi, mis puudutab kodakondsusõigust, ja vajadusel seda seaduseelnõu ka täiendada. Nimelt, Vabariigi Valitsusel on diskretsiooni vormis õigus võtta kodakondsus ära isikutelt, kes on kolmanda riigi relvastatud formatsioonides või relvajõududes. Spioon ei pruugi iseenesest olla kolmanda riigi relvajõududes, aga tema tegevuse olemus on täpselt paralleelne. Sisuliselt kahjustab tema tegevus, salajane info kogumine ja võimalik edastamine, meid ilmselt oluliselt rohkem kui Eesti Vabariigi vastane relvastatud võitlus kolmanda riigi relvajõududes. Seetõttu on ettepanek Riigikogule selle seaduseelnõu valguses arutada ja kaaluda ka kodakondsuse seadusse selle normi sisseviimist, et võtta kodakondsus ära isikutelt, kes osalevad kas terroristliku ühenduse tegevuses või on pannud toime esimese astme riigivastase kuriteo. Aitäh!

15:09 Aseesimees Enn Eesmaa

Ministrile on küsimusi. Jaanus Karilaid.

15:09 Jaanus Karilaid

Aitäh, juhataja! Hea ettekandja! See eelnõu räägib ka juriidilise isiku vastutusest. Kas sa võiksid avalikkusele praktilise näite tuua, kuidas see realiseeruks? Kuidas käib juriidilise isiku määratlemine antud kontekstis, riigivastase kuriteo puhul? Küsin just praktilist näidet.

15:10 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Praktiline näide saab tegelikult olla selline. Oletame, et mingisugune spioon asutab äriühingu, mis on kõige tõenäolisem. Ja see äriühing hakkab oma juhtorganitesse kuuluvate isikute kaudu mingisuguseid riigivastaseid aktsioone korraldama – hakkab näiteks eriolukorra kehtestamise järel, kui sõnumisaladust on piiratud, mingisuguseid riigivastaseid lendlehti trükkima või mingitele inimestele palka maksma, et nad tänavale tuleksid ja rahutustes osaleksid jne, jne. Kahtlemata on juriidiline isik reaalsuses fiktsioon, isegi karistus juriidilisele isikule saab olla rahaline või sundlõpetamine. Aga juriidilise isiku iseseisva vastutuse tähendus on siin tegelikult selles, et ennekoike on ta ju

seotud majandusvaldkonda kuuluvate tegudega ja selleks, et ka juriidilise isiku suhtes saaks sanktsioone rakendada, on peetud otstarbekaks seda mõistet laiendada. Eks see niisugune karistusõiguslik või teoreetiline konstruktsioon on, aga mu mõte on just nimelt õiguslünki vältida.

15:11 Aseesimees Enn Eesmaa

Tarmo Kruusimäe.

15:11 Tarmo Kruusimäe

Täna, hea aseesimees! Hea ettekandja! Kas praegu on meie õigusruumis võimalik vastava paragrahvi alusel inimene või kodanik terrorismile kaasaaitamises süüdimõistmise korral kodakondsusest vabastada?

15:11 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Ei ole, kehtivas õiguskorras seda võimalust ei ole. Ma osutasin kolmanda riigi relvajõududes teenimisele. Ma mõnan, et kuna jutt on valitsuse diskretsioonist, siis valitsusel kahtlemata on siin teatud tõlgendusruum, mis on kolmas riik. ISIS-t me ei käsitle rahvusvahelise õiguse mõistes riigina, olgugi et nende relvastatud kambad kontrollivad tegelikult suuri maa-alasid Süürias. Rahvusvahelises õiguses on ikkagi riigi käsitluses oluline nimelt see, et kolmandad riigid peavad teda omakorda riigina tunnustama. Järelikult see õiguslünk siin on.

Ja meil on ju kogemus ka ühe isikuga, kelle puhul sama küsimus esile kerkis. Ta käis siin turistina võitlemas, kui ma õigesti mäletan, nn Luganski rahvavabariigi mundris ja mõisteti Eesti kohtus süüdi. Me andsime ta veel Ukraina valitsusele välja, ukrainlased kasutasid teda omakorda vangide vahetuses ja ta liikus jälle üle teise piiri. Niisugused on need kulgemised. Täpselt samamoodi saame võtta, et Eesti Vabariik lõi pretsedendi Euroopas, käsitledes Luganski ja Donetsk vabariiki kui terroristlikke organisatsioone – neid ei käsitletud riikidena, mille relvajõududes inimene võitles.

15:13 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Krista Aru!

15:13 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Terrorismikuritegude ennetamisel ja ka hilisemal menetlemisel on väga tähtis ametitevaheline koostöö, nende tehnoloogiline võimekus, suutlikkus – kogu see baas. Te räägite ka siin seletuskirjas õige mitmel leheküljel selle koostöö ja tehnoloogilise võimekuse olulisusest. Milliseks te tänasel päeval hindate ühelt poolt seda koostööd, teiselt poolt tehnoloogilist valmisolekut ja kolmandalt poolt ka vajadust viia läbi veel mingit täiendusõpet, kursusi või ühiseid õppusi?

15:13 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Ma ei võta nüüd unikaalselt välja Eesti riiki, ma hindan tegelikult kõigi Euroopa riikide võimekust ebapiisavaks. Miks? Euroopa õiguskorras on iseenesest ebapiisavalt reguleeritud sideandmete vahetamine, mis puudutab näiteks neidsamu terroristide ja kahtlustatud isikute pealtkuulamisi. Euroopas on lubatud inimeste vaba liikumine, sa võid liikuda ühest riigist teise. Need inimesed räägivad mobiiltelefonidega ja peavad sidet elektrooniliselt, kuid on probleeme selle tõkestamisega või selle nägemisega, kellega üldse suheldi.

Teine tõsine probleem on kahtlemata seotud võimekusega või õigemini võimetusega elektroonilise platvormi kaudu informatsiooni või neid kuritegusid tuvastada ja uurida. Ilmselgelt on siin omaette poleemiline üks Euroopa algatus, millest tuleb, ma arvan, üks suur tants ja tagaajamine. Tegu on Euroopa Liidu õigusakti eelnõuga, millega tahetakse kohustada veebiteenuse pakkujaid kõrvaldama terroristlikku veebisisu. See on muidugi kahe otsaga nuga. Ühelt poolt, kui võtta videod, mida me kõik teame ja kus ISIS-e võitlejad raiuvad maha inimeste päid, siis ilmselgelt tõlgendab iga terve mõistusega inimene seda kui terroristlikku veebisisu, seostab neid vägivalga ja terroriga. Ka otsesed üleskutsed ühineda terroristliku organisatsiooniga ja hakata terrorikuritegusid toime panema on kõigile selge asi, ma kujutan ette. Aga kindlasti on seal tõlgendamise ruumi ja tekib poleemika, mis puudutab väljendusvabadust ja kohustust internetiteenuste pakkujatele hakata seda tsensuuri tegema või võrku traalima. Ma arvan, et selle üle tuleb tõsine poleemika.

Reaalsus on see, et Eestis on ka eraldi asutustevahelised kogud moodustatud, mis terrorivastase võitluse või selle koordineerimisega tegelevad. Suurt terroriohtu iseenesest siin meie kandis õnneks praegu pole: juhtumid puuduvad ja ka seda on tunnistatud, et me ei ole niisuguseks sihtmärgiks olnud. Aga tõsiasi on, et kui me vaatame Soomet ja Rootsit, siis seal on sellised juhtumid aset leidnud. Pole midagi öelda, üks kontekstuaalne asjaolu on siin see, et nii Rootsis kui Soomes on tegelikult suur islamikogukond tekkinud. Ma arvan, et see on selles kontekstis üks objektiivne asjaolu, mis võib ka meil sihtmärgi taset kasvatada.

15:16 Aseesimees Enn Eesmaa

Peeter Ernits.

15:16 Peeter Ernits

Hea juhataja ja ettekandja! Ma loen siit, et kui sa eraisikuna tegutsed Eesti Vabariigi vastu, näiteks müüd midagi selle motiiviga, siis kui paljuga selle eest karistatakse. Aga siin on ka öeldud, et kui juriidiline isik sellega tegeleb, siis on teistsugune karistus, tuleb natuke raha maksta. Ma küsin eneseharimiseks, millised juriidilised isikud võiksid näiteks tegelda Eesti Vabariigi vastu suunatud luuretegevusega. Oskad sa mingeid näiteid tuua, millised organisatsioonid või juriidilised isikud võiksid sellised olla või on?

15:17 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Toome ühe näite. Ärme hakkame nüüd nimepidi nimetama, aga Eesti Vabariigis on näiteks üks pank, mis on asutatud või mis tegutseb faktilise, ütleme, meile vaenuliku riigi mõju all. Selle mõju all viib panga juhtkond, panga nõukogu ja juhatus, ellu teatud operatsioonid. Mis võiks olla välisriigile huvitav? Näiteks informatsioon. Pank edastab välisriigile mingit sensitiivset informatsiooni oma klientide kohta ja võib-olla on tal ka mingisuguseid muid andmeid Eesti rahasüsteemi kohta. Nii et üks asi on kindlasti info liigutamine ja kasutamine.

Teiseks kujutame ette näiteks suurt äriühingut, mis on võib-olla varjatult asutatud. Eesti Vabariigi luureasutustelgi on õigus oma infooperatsioonide tarbeks juriidilisi isikuid teeselda, kui naljakalt see konstruktsioon ka ei kõla. Samamoodi võib mingi isik spionaaži kattevarjuks luua näiteks osaühingu, mis värvib autosid. Tegelikult on hoopis Vene spioon selle asutanud, seal mingit garaaži üürinud. Tähendab, küsimus on selles, nagu ma siin ühele eelmisele küsimusele ka vastasin, et loomulikult on juriidiline isik iseenesest õigusteaduslik fiktsioon. Tegelikult ju mingit niisugust isikut, kes tупpa tuleb, olemas ei ole, ta on õiguslik konstruktsioon. Aga tähtis on juriidilise isiku vastutuse määratlemine just nimelt olukorras, kus selle isiku eesmärgi ja taotletavat tegelikku tegevust ei ole võimalik lahutada selle isiku teenistuses olevate või isikut juhtivate füüsiliste isikute tegevusest. Surmanuhtlus on Eestis keelatud, aga iseenesest võib juriidiliste isikute puhul seda kõne alla võtta. Loomulikult võib karistusena kaaluda ka juriidilise isiku sundlõpetamist.

15:19 Aseesimees Enn Eesmaa

Peeter Ernits, teine küsimus.

15:19 Peeter Ernits

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Teine küsimus on selline. Siin on § 235, kus on öeldud, et suhte loomine või pidamine välisriigiga jne on karistatav. Ma küsin nüüd niimoodi. Meil parlamendis on mitmeid sõprusgrupe. Ma olen ise Ameerika Ühendriikide sõprusgrupi liige ja ka Venemaa sõprusgrupi liige. Kuidas on selle sidepidamisega näiteks siis, kui see toimuks realselt Venemaa Föderatsiooni kolleegidega? Paljud, mis me räägime, ja pärast selgub, et ...

15:20 Justiitsminister Urmas Reinsalu

No teie olete EKRE inimene. Ma ei oska kommenteerida, mis salajast sidet te Venemaaga peate. Ma ei oska kommenteerida. Kui me nüüd kõneleme kavatsustest sidepidamisel, siis juhul, kui see suhe on selline, et kavatakse sooritada iseseisvaid riigivastaseid tegusid, tuleb kindlasti sanktsioone rakendada. Loomulikult ei ole silmas peetud suvalist suhet ükskõik kellega, on ta siis Vene spioon, vaenuliku riigi sõdur või mingisugune GRU kindral. Igasugune suhe ei ole muidugi demokraatlikus riigis karistatav. Jutt on ainult sellisest suhtest, mis on sisse seatud eesmärgiga sooritada iseseisvaid

riigivastaseid kuritegusid ehk siis spionaaži, riigipöördekatseid jne, jne. Ainult seda tüüpi suhe tuleb kõne alla. Lihtsalt suhe ei ole loomulikult riigis kriminaliseeritud, ükskõik kui pahatahtliku või heatahtliku inimesega suheldakse.

15:21 Aseesimees Enn Eesmaa

Suur aitäh ministrile! Juhtivkomisjoni ettekande teeb õiguskomisjoni esimees Jaanus Karilaid.

15:21 Jaanus Karilaid

Head kolleegid! Õiguskomisjoni istung selle eelnõu teemal toimus 11. juunil. Kohal olid kõik õiguskomisjoni liikmed. Me kuulasime ära justiitsministri ettekande eelnõu mõtte kohta ja tegime neli otsust: esiteks teha ettepanek võtta eelnõu 12. septembri täiskogu päevakorda, teiseks teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (samuti konsensuslikult), määrata ettepanekute tähtajaks 26. september kell 16 (samuti konsensuslikult) ja ettekandjaks Jaanus Karilaid (üksmeel säilis ka siin). Kõik.

15:22 Aseesimees Enn Eesmaa

Ja ongi kõik, sest küsimusi ei ole. Aitäh ettekandjale! Avan läbirääkimised fraktsioonide esindajaile. Seda soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 642 esimene lugemine lõpetada. Määrati eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 26. septembri kell 16.

7. 15:23 Tsiviilseadustiku üldosa seaduse ning võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (627 SE) esimene lugemine

15:23 Aseesimees Enn Eesmaa

Seitsmes päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud tsiviilseadustiku üldosa seaduse ning võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (627 SE) esimene lugemine. Palun kõnetooli minister Urmas Reinsalu!

15:23 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Lugupeetav Riigikogu aseesimees! Austatud rahvaesindajad! Valitsus on esitanud Riigikogule arutamiseks mitme seaduse muutmise, aga lühidalt kokku võttes on kogu eelnõu mõte üks: aegumistähtaaja pikendamisega soovitakse suurendada võlausaldaja õigusi olukorras, kus võlgnik on talle tekitanud kahju õigusvastaselt, sh mõne kuriteoga, ning võlausaldaja nõue on täitedokumendiga tunnustatud.

Milline on praegune olukord? Praegune olukord on selline, et kui ma sooritan kuriteo, näiteks majanduskuriteo või invaliidistan kellegi, siis aegumistähtaeg on kümme aastat. Kümne aasta jooksul ma ei maksa seda kriminaalkorras mõistetud tsiviilkahjut kinni ja esimesel päeval pärast kümnet aastat elan nagu mees muiste edasi.

Kuidas see olukord tekkis? Meil oli enne Euroopa võlakriisi ja meie majanduskriisi üldine nõuete aegumise tähtaeg 30 aastat. See on väga pikk aeg, seda ka Euroopa kontekstis. Siis saabus meil majanduskriis ja õigusega Riigikogus seda arutati ja leiti, et 30 aastat on liiga palju. Oli kümneid ja kümneid tuhandeid inimesi – me mäletame seda –, kes ei olnud midagi valesti teinud, aga heauskselt ei suutnud enam oma kohustusi täita, jäid pangale võlgu. Maja võeti käest ära, nad kaotasid töökoha. Inimestel tekkisid täielikud jamad ja Riigikogu leidis, et seda 30 aastat tuleks vähendada. Kui jääb kehtima 30 aastat, siis inimene on sisuliselt juba rauk või lihtsalt pensionile läinud, kui ta tegelikult vabaneb sellest kohustusest, mis tal tekkis, ennekoike krediidiastutuse ees.

Nii vähendati seda aega kümne aastani. Aga selle muudatusega tekkis olukord, kus näiteks ka Avo Violi võlg hakkas kehtima 10 aastat 30 aasta asemel. Oma kohustuse on jätnud täitmata ka need isikud, kes on kuritegusid sooritanud, kelle võlg ei ole mitte võlasuhtest tulenev. Nad on tegutsenud just nimelt õigusvastaselt. Ja minu jaoks see olukord ei ole normaalne. Ma arvan, et õiguskorras tuleb selgelt eristada ikkagi tavalist tsiviilõiguslikku võlga, mis on tekkinud, ja inimese õigusvastasest käitumisest tulenevat kohustust.

Seetõttu on valitsus esitanud ettepaneku pikendada seda aegumistähtaega 10 aastalt 20 aastani. Saatsime selle ettepaneku eri huvirühmadele. Tegelikult väljatöötamiskavatsuses oli algne ettepanek, kui ma ei eksi, pigem sinna 30 aasta kanti. Saime huvirühmadelt kümme arvamust ja viies arvamuses, mis laekusid ekspertidelt ja teadlastelt, märgiti, et seda on mõistlik kaaluda, viies arvati, et seda ei ole mõistlik kaaluda. Eks see kokkuvõttes on nii või teisiti ikkagi ühiskondliku õiglustunde ja kokkuleppe küsimus. See ei ole niisugune õigustehnoloogiline tinglik ajapiir, mida võib panna nii- või naapidi, mida saab dogmaatiliselt ühtemoodi määrata. See on kehtivas õiguses väärtusvaliku küsimus: kas me peame vajalikuks, et kuriteo heastamiseks peab inimene pikema aja jooksul pingutama, vaeva nägema, olgu see siis majanduskuriteost või isikuvastasest teost tekkinud kahju? See on tegelikult selle eelnõu tuum. Sisuliselt on vastuväited sellele eelnõule olnud pigem sellise iseloomuga, et on arvatud, et sellest majanduskriisi ajal ehk siis 2009., 2010. aastal vastu võetud sättest on liiga vähe aega möödunud ja peaks veel vaatama, milliseks praktika kujuneb. Aga praktika on ju niigi selge ja praktikat ei ole mõtet väga keeruliseks ajada. Kõik me saame aru, et kui inimestele, kes on väga drastiliselt õiguskorda rikkunud, öeldakse, et nad 30 aasta asemel vabanevad 10 aastaga õigusliku sissenõude täitmise kohustusest, siis nad seda võimalust ka kasutavad. See on elu, inimekäitumise reaalsus. Aitäh!

15:27 Aseesimees Enn Eesmaa

Küsimuste vooru alustab Külliki Kübarsepp. Palun!

15:27 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Hea minister! Sa väljendasid oma kõnes isiklikku arvamust, see on nagu sinu isiklik ettepanek. Samas viitab ka Riigikohus, et Euroopa lepinguprintsiipide kohaselt peaks eranditeta kehtima kümme aastat. Kas sul on tuua näiteid Euroopa Liidu riikidest, kus on aegumistähtjaks määratud mingi teine number? Kui selliseid riike on, siis millised need näited on?

15:28 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Põhjamaad hüppavad esimesena pähe. Näiteks Soomes on nii, et neil on pikem aegumistähtaeg. Ja nad eristavad ka seda nõudeliiki. Antud juhul on seal selliselt, nagu meie toome. Ja ma arvan, et neid riike on veelgi. Kindlasti ei saaks ma niisugust eelnõu esitada, kui Euroopa õiguskorras oleks kuidagipidi jäigalt sätestatud, et seda ei või teha. On ette seatud teatud suunad ja neid suundi sisustab liikmesriik ise nii, nagu ta soovib. Ma ei taha teid siin eksitada teiste näidetega, aga teiseks lugemiseks või kindlasti komisjoni edasiseks aruteluks ma palun kolleegidel esitada riikide loetelu, kus see tähtaeg on pikem. Kindlasti omaette probleem on riigi täitesüsteemis, aga täitesüsteem on ka võimetu, kui need kantimised on aset leidnud. Ja on olnud juhtumeid, kus minuga võtavad ühendust võlausaldajad ja küsivad, et näed, majanduskuriteo tõttu on mul miljon eurot tulnud kahjumisse kanda, või isegi üle 10 miljoni krooni. On tuvastatud, et inimene pani selle raha tuuri ja nüüd elab nagu miška, džiihid on kodus hoovil. Ja nad küsivad õigusega! Mõelda, mis summa 1990. aastatel oli 10 miljonit krooni, eks ole, ja milline raha see täna on! Ma ei tea, tegeliku ostujõu mõttes võib 10 miljonile veel nulli taha panna. Ma olen ka vestelnud täituritega, kes nende äärmuslike juhtumitega seotud on olnud. Ma ei saa kuidagi täitureid süüdistada – tõepoolest, õiguslikus mõttes on see vara selle isiku kontrolli alt väljunud. Me katsume majanduskuritegusid paremini tõkestada ka sellega, et riik reageerib varem, et kontrolli all olevaid isikuid saaks rohkem, tõhusamalt mõjutada. Nende ettepanekutega me sügisel tuleme välja. Aga kui nüüd rääkida niisuguste juhtumite pinnalt ka tulevikku vaatavalt, siis ma olen küll veendunud, et teatud tegude puhul peaks aegumistähtaega pikendama. Mulle kirjutas üks vanaisa, kelle lapselast oli pektud niimoodi, et ta on ratastoolis. Need tegelased, kes peaksid kinni maksma sellele lapselapsele tekitatud tsiviilkahju, mis väljendub tema püsivas terviserikkas – noh, mõnisada eurot on makstud. Analoogiline Viioli juhtumiga, eks ole! Jällegi kümme aastat möödub ja siis on kõik. Tagasiulatuvalt seda ei saa rakendada ja jälle on stopper kinni. No ei ole õiglane. Ei ole õiglane! Me ei räägi ju sellest, et need täisjõus inimesed on kuidagi maksejõuetud, nad loomulikult hiilivad lihtsalt tahtlikult kõrvale.

15:31 Aseesimees Enn Eesmaa

Toomas Vitsut.

15:31 Toomas Vitsut

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Need juhtumid, mis siin näiteks toodi, on kindlasti äärmuslikud. Ja äärmuslikud juhtumid on tavaliselt üksikjuhtumid, mitte väga laialdaselt esinevad juhtumid. Aga äärmuslike juhtumitega armastatakse tavaliselt igasuguseid asju põhjendada. Näiteks peaprokurör armastab ikka seadusandjale näiteid tuua pedofiilidest, sellega on hea seadusandjat mõjutada. Mind pigem siiski huvitab see, kui palju see hakkab puudutama tavalist krediidivõtjat. Üldiselt on krediidiandjad tugevamal positsioonil kui krediidivõtjad. Meil on siin palju arutusel olnud SMS-laenude ja nende kaitse teema. Kui palju see muudatus hakkaks tavalist krediidivõtjat mõjutama?

15:32 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Väga konkreetne küsimus. Ei hakka üldse mõjutama. Tähendab, võlasuhtest tuleneva täitedokumendi realiseerimine jääb kümne aasta peale, nii nagu seadusandja pärast seda majanduskriisi ette nägi. Kui tegu on võlasuhtega, on need siis SMS-laenud või mingid muud laenud – näiteks inimene ostis televiisori järelmaksuga ja ei suutnud seda raha maksta või keegi jääb majalaenu võlgu –, siis jääb aegumisel kehtima üldine kümne aasta põhimõte. Aga kui on olnud õigusvastane tegu ja kahju on tegelikult täitedokumentidega tunnistatud ning kriminaalmenetluse raames on esitatud tsiviilhagi nõue, siis võiks nõude aegumise tähtaeg olla 20 aastat. Mida see õigusvastane tähendab? Väga lihtne: ma lähen ja põletan kellegi maja maha. Vaat see on õigusvastane tegu, eks ole. Kehtiva seaduse järgi kestab vastutus kümme aastat, vaat see aegumisaeg kasvaks 20 aastani.

15:33 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Krista Aru!

15:33 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Kooskõlastustabelist ilmneb, et Riigikohus ei toeta seda seaduseelnõu. Kas te palun nimetaksite kõik need peamised argumendid, millele toetudes Riigikohus seda ei toeta?

15:33 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Teil on väga õige osutus. Riigikohus on kirja pannud sisuliselt kolm põhimõttelist asjaolu. Esiteks, 25 aasta pikkune tähtaeg – algul oli arutusel 25 aastat, nüüd on 20 aastat – võib võimalikus põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses osutada ebaproportsionaalselt pikaks, seda ka halvasti käitunud isikute suhtes. Teine argument oli, et nad lihtsalt ei toeta eelnõu. Ja kolmanda argumendina osutati Euroopa lepingu printsiipidele, millele viitas ka Külliki Kübarsepp oma küsimuses.

Täitedokumentidest tuleneva nõude aegumise ajaks on kehtestatud kümme aastat. Samas see lepinguprintsiipide dokument ei ole Euroopa Liidu siduv õigusakt, see on niisugune soovituslik dokument, nii nagu on ka rahvusvahelise õiguse aktide soovituslikud klauslid.

Neid argumente kommenteerides ma ütlen nõnda, et ega Riigikohus ei tunnistanud varem seda 30 aastat põhiseadusvastaseks. See õiguskord funktsioneeris ligi 20 aastat, enne kui see 30 aastat muudeti mitte Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve korras tehtud lahendi, vaid seadusandja lahendi alusel kümneks aastaks. Nüüd on arutusel selle pikendamine õigusvastase teoga tekitatud kahju puhul. Ma rõhutan veel kord, et me peame asju vaatama tasakaalus: ühel pool on see inimene, kes peaks alates selle seaduse jõustumisest pikemat aega maksma. Tagasiulatuvat mõju sel seadusel loomulikult ei saaks olema. Aga jah, sooritan kuriteo, tekitan kahju ja nüüd ma pean arvestama, et kümne aasta asemel kehtib see nõue 20 aastat. Ning teisel poolel on ka ju inimene, kes vaatab sulle otsa. Enne Toomas õigusega osutas, et niisugused piirijuhtumid on pigem emotsionaalsed, eks ole. Aga on ohver, kes vaatab sulle otsa ja küsib, miks tema elu on rikutud. Ja alati jääb see rahaline kompensatsioon ebapiisavaks, võrreldes ohvri või tema lähedaste rikutud eluga. Kas tõesti kümme aastat on piisav, et seda hüvitada?

Nagu mitmed kooskõlastajad õigesti ütlevad: tegu on väärtusküsimusega, kuidas me neid asju kaalume. Ma kinnitan teile, et seadusandja on vaba seda kaalu samas seisus hoidma ja jätma jõusse kehtivad kümme aastat, on vaba asja venitama, on vaba muutma kõigil see 30 aastaks tagasi ja on vaba ka regulatsiooni teatud kahjulike osas separeerima.

15:36 Aseesimees Enn Eesmaa

Külliki Kübarsepp, teine küsimus, palun!

15:36 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Hea minister! Kas me saame rääkida kohtupraktikast, mis on seotud kahjuhüvitusnõuete aegumise tähtaegadega? Kas on esitatud avaldusi pikendamiseks ja kui on, siis kas neid on rahuldatud? Milline on selline statistiline ülevaade kohtutegevusest?

15:37 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Iseenesest kümme aastat ongi see aegumistähtaeg. Ega siin niisugust subjektiivset kohtu poolt pikendamise ruumi tegelikult ei ole, kui just ei ilmne mingid muud asjaolud, mille tõttu hakatakse algusest peale. Nii et seda ruumi ei olegi. Seadusandja on selgelt selle aegumistähtaja kümne aasta peale seadnud. Samas, kahtlemata on ju mingid isikud, kes moraalselt aspekti silmas pidades seda nõuet möönavad ja täidavad seda ka pärast kümnet aastat. Kindlasti niisuguseid inimesi on olemas, ma seda sugugi ei eita. Nad on õiguskuulekad ja täidavad oma kohustust samm-sammult. Seda osakaalu, kui paljud inimesed jätkavad ka pärast tähtaega õiguskuulekalt nõuete täitmist – ma pean silmas ennekõike võlasuhteid –, ma hetkel suhtarvuna nimetada ei oska. Aga kui vaja, siis kindlasti on võimalik seda informatsiooni saada, niipalju kui kohtupraktika üldse võimaldab seda välja tuua.

15:38 Aseesimees Enn Eesmaa

Jüri Adams.

15:38 Jüri Adams

Aitäh! Härra minister! Kuidas need ettepanekud, mis te praegu siia Riigikogu ette olete toonud, paistavad välja meie naaberriikide õiguspraktika taustal? Kas näiteks Soomes, Rootsis või Saksamaal on umbes samasugused tähtajad kui meil? Kui meil neid nüüd muudetak – kujutame hüpoteetiliselt ette, et seadusi muudetakse nii, nagu teie välja pakute –, siis kuidas need hakkavad võrdluses naaberriikide seadustega paistma?

15:39 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Ütleme nii, et 30 aastat, mis meil kehtis enne 2009. aastat, oli üks Euroopa toonase õiguse ekstreemseimaid tähtaegu. Me olime võla hapnemise või kustumise tähtaja osas tõepoolest väga konservatiivsed. Mis puudutab nüüd seda, kui see tähtaeg oleks kuritegude ja üldse õigusvastaste tegude puhul 20 aastat ja muul juhul kümme aastat, siis ma pean tunnistama, et Soomega me oleksime võrreldavad. Soomes on need tähtajad pikemad kui meie kehtivas õiguses ette nähtud kümme aastat. Rootsis on see minu teada struktureeritud ja tegelikult ka Rootsi ei ole sellisel madalal tasemel, nagu on meie kümme aastat. Saksamaa kohta ma jään vastuse võlgu, aga kindlasti on see võrdlev info meil ministeeriumis olemas. Kahju, et seda seletuskirja tekstis ei ole, muidu saaksin teile siin kõnetoolis praegu detailse vastuse anda.

15:40 Aseesimees Enn Eesmaa

Raivo Põldaru.

15:40 Raivo Põldaru

Aitäh, härra eesistuja! Hea minister! Ilmselt saame vaadata tagasi selle aja peale, kui kehtis tähtaeg 30 aastat. Praegune tähtaeg on kümme aastat. Kas kannatanute olukord muutus kehvemaks peale seda, kui mindi kümne aasta peale üle? Ja kas nüüd siis muutub uuesti paremaks? Kas nad hakkavad kergemini oma kahjutasusid kätte saama, kui see tähtaeg pikeneb? Kuidas see olukord on? Kas on lootust, et see paraneb? Kui inimesed teavad, et nõue on jõus kümme aastat, siis loogika ütleb, et nad püüavad venitada, et raha mitte maksta. Kui see kehtib 20 aastat, kas nad siis hakkavad maksma?

15:40 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Noh, eks niimoodi see Viiol tegelikult ju žongleeris. Aeg-ajalt ikka ilmus säärane rindeteade, et ta maksis aastast tagasi 25 eurot või 30 eurot. Eks inimene seda kümnet aastat silmas pidaski. Ma ei tea, kas tal see kümme aastat praegu on täis või ei ole täis, aga ma pole kuulnud – enam rindeteateid pole tulnud –,

et ta vabatahtlikult seda raha maksaks.

Tagurpidi sõnastades oli küsimus, kas selle 20 aasta kehtestamisel võlausaldajate olukord halveneb. Vastus on järgalt eitav. Kindlasti see mitte ühestki aspektist vaadates halveneda ei saa. Kas olukord tegelikkuses paraneb? Ma arvan, et ma eksitaksin parlamenti, kui ma ütleksin, et selle 20 aasta jooksul kõik nõuded saavad täidetud. Loomulikult on paljudel juhtudel tegemist oma olemuselt maksejõuetu inimesega – tal ei ole vahet, kas nõue kehtib kümme aastat, 20 aastat või eluaeg. Tema n-ö püsiv netopositsioon on negatiivne. Ma pean silmas näiteks drastilisi kalduvuskurjategijaid.

Teistpidi, kui me kõneleme nn valgekraelisest kuritegevusest, siis see 20 aastat kindlasti sunnib oma tegusid kaaluma. Eesti ruumis edasiseks tegutsemiseks võiks see 20 aasta piirang olla pelutava iseloomuga, täiendav asjaolu, mis paneb mõtlema, kas ikka maksab neid tegusid Eesti territooriumil, kus kehtib Eesti õiguskord, toime panna.

Aga kui küsida nõnda, kas see muudatus peaks kaasa aitama sellele, et ohvrite nõuded saavad realiseeritud, siis jah, sellest mõttest on see eelnõu kantud. Kas see tagaks selle kõikidel juhtumitel? Vastus on loomulikult eitav – teatud inimeste puhul ei oma ei nõudesumma ega tähtaeg mitte mingisugust tähtsust. Sealt, kust midagi võtta ei ole, ei ole ükskõik mis aja jooksul mitte midagi võtta.

15:42 Aseesimees Enn Eesmaa

Jüri Adams.

15:42 Jüri Adams

Härra minister! Kes on selle seletuskirja kirjutanud?

15:42 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Niisugusele ausale küsimusele vastan ma ausalt – miks ma peaksingi keerutama. Selle seletuskirja on koostanud Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna eraõiguse talitus, mõjude analüüsi osa on koostanud Justiitsministeeriumi nõunik Pilleriin Lindsalu. Eelnõu on keeleliselt toimetanud proua Taima Kiisverk. Sisuline autor, selle n-ö muutmismuudatus ja selle loogika kirjeldaja, seda ka väljatöötamiskavatsuse puhul, on Justiitsministeeriumi eraõiguse talituse juhataja härra Indrek Niklus.

15:43 Aseesimees Enn Eesmaa

Toomas Vitsut.

15:43 Toomas Vitsut

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Austatud ettekandja! Jätkuks härra Adamsi küsimusele ma tahan küsida, kas keegi krediidasutustest või krediidasutuste esindusorganisatsioonidest on käinud Justiitsministeeriumis ametnike või konkreetselt teie tähelepanu pööramas tõsiasjale, et selline probleem on olemas ja see tuleks kindlasti lahendada?

15:44 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Ei ole. Ja kui nüüd öelda, et nemad võiksid lobeerida, siis mina oleks nende loogika järgi kindlasti lobeerinud seda, et pikendada seda tähtaega just nimelt neid puudutavate võlasuhete korral. Kui me kõneleme krediidasutustest, siis krediidasutus väljastab laene ja neid laenusid jäädakse võlgu. Aegumistähtaeg on kümme aastat. Tänapäevane eelnõu puudutab küll ka krediidasutusi, aga vaid pangaröövidega seoses. Kui krediidasutustest röövitakse raha – pangaröövel rööbib –, vaat siis kehtiks nõue 10 aasta asemel 20 aastat. Krediidasutuste põhitegevuses nende positsioon selle eelnõu kohaselt ei muutu. Kui jätta kõrvale hüpoteetiline tõenäosus pangaröövlilt raha tagasi saada, siis võib öelda, et eelnõu ei muuda krediidasutuste positsiooni kuidagi paremaks ega halvemaks.

15:45 Aseesimees Enn Eesmaa

Suur tänu ministritele ettekande eest ja küsimustele vastamise eest! Juhtivkomisjoni ettekande teeb õiguskomisjoni liige Hardi Volmer.

15:45 Hardi Volmer

Lugupeetud aseesimees! Lugupeetavad! Annan ülevaate 627 SE esimese lugemise ettevalmistamisest õiguskomisjonis. Õiguskomisjon valmistas eelnõu esimest lugemist ette 11. juuni istungil, millest algatajate poolt võtsid osa justiitsminister Urmas Reinsalu ja Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna eraõiguse talituse juhataja Indrek Niklus. Minister selgitas, et eelnõu eesmärk on luua olukord, kus õiguskorras ettenähtud täitedokumendist tuleneva nõude aegumistähtaeg oleks õiglane ja arvestaks neid sisulisi põhjusi, mis olid võlgniku vastu tekkinud nõude aluseks. Eelnõu kohaselt soovitakse aegumistähtaaja pikendamisega suurendada võlausaldaja õigusi olukorras, kus võlgnik on talle tekitanud kahju õigusvastaselt võlaõigusseaduse 53. peatüki tähenduses või mõne kuriteoga ning võlausaldaja nõue on täitedokumendiga, näiteks jõustunud kohtuotsusega tunnustatud. Kehtiva TsÜS-i § 157 lõike 1 kohaselt aeguvad kõik täitedokumendiga tunnustatud nõuded ühepikkuse kümneaastase tähtaaja jooksul. Kuigi üldiselt võib kehtivas õiguses sätestatud kümneaastast aegumistähtaega pidada õiglaseks ja põhjendatuks, on teatud hulk nõudeid, mille puhul see siiski ei vasta täielikult ühiskonna õiglustundele ning mille puhul on mõistlik ja asjakohane seada esiplaanile kahju kannatanud võlausaldaja huvid. Nendeks nõueteks on kahju õigusvastasest tekitamisest tulenevad nõuded ja kriminaalmenetluses esitatud tsiviilhagi alusel välja mõistetud summad. Eelnõuga soovitakse pikendada viidatud nõuete aegumistähtaega 10 aastalt 20 aastale ja parandada sel viisil oluliselt võlausaldaja õiguslikku positsiooni. Õiguskomisjoni liikmed olid eelnõu suhtes põhimõtteliselt toetaval seisukohal. Sisulist debatti ega vaidlusküsimusi ei tekkinud. Kõik menetlusotsused võeti vastu konsensusega ja need olid järgmised. Esiteks, teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu 12. septembri istungi päevakorda. Konsensus oli täielik: Külliki Kübarsepp, Hardi Volmer, Jaanus Karilaid, Liisa Oviir, Olga Ivanova, Peep Aru, Raivo Aeg, Toomas Vitsut, Uno Kaskpeit, Urve Tiidus ja Valdo Randpere. Teiseks, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada. Täielik koosmeel, nagu eesti keeles ilusti öeldakse, aga kasutame ikkagi levinud välismaist väljendit: täielik konsensus. Kolmandaks, teha ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks k.a 26. september kell 16 – taas konsensus. Neljandaks, määrata ettekandjaks Liisa Oviir – taas konsensus, aga seoses Liisa Oviiri lahkumisega Riigikogust otsustas õiguskomisjon 10. septembri istungil määrata eelnõu komisjonipoolseks ettekandjaks Hardi Volmer. Ka see oli kenasti konsensuslik otsus. Aitäh!

15:49 Aseesimees Enn Eesmaa

Suur tänu ettekandjale! Küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised fraktsioonide esindajatele. Jüri Adams Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

15:49 Jüri Adams

Täna, härra istungi juhataja! Ma pean tunnistama, et kui Külliki Kübarsepp mulle ja kogu fraktsioonile selgitas, et niisugune eelnõu on menetluses, siis ma ei saanud aru, millest jutt on. Mul on elus olnud võimalus juhtida kaks korda Riigikogus tsiviilseadustiku üldosa seaduse eelnõu menetlust ja olen ka olnud võlaõigusseaduse vastuvõtmise juht ja seisnud siin puldis tolle pika seaduse tegemise aegadel. Ja nende varasemate teadmiste pinnal ma ei saanud aru, milles see probleem praegusel juhul on, mispärast tähtajad on äkki osutunud valeks. Need tähtajad me minu arvates tegime omal ajal väga head, õiged ja täiesti kooskõlas naabermaade omadega. Mis siis nüüd on juhtunud? Ja alles praegu, kuulates härra ministri kõnet – ma ei olnud küll saalis, aga ma kuulasin teda valjuhääldaja kaudu –, hakkasin ma taipama, et me oleme jõudnud teatud juriidilise arusaamatuse äärmiselt piinlikku olukorda. Selle piinlikkuse põhjus on see, et sõna "nõue" on hakatud kasutama kohas, kus teda ei tohiks kasutada. Seda on hakatud kasutama üheaegselt mitmes erinevas tähenduses. Eri seadustes on see sõna erinevates tähendustes homonüümidenä ja on ka täiesti selge, et seaduste kasutajatel läheb asi lõpuks täiesti segaseks – millest ikkagi on juttu.

Hakkame sellest peale, et nõukogude ajal ei olnud olemas sellist õigusharu, mis meil taastati ja mille nimi on eraõigus. See tähendab seda, et kõik nõukogudeaegsed juristid, kes tööle jäid, pidid selle täiesti uue õigusharu ära õppima. See ei õnnestunud väga hästi ja terve rida neid inimesi on mitmesuguste õppeasutuste õppejõududena järgmiste põlvkondade õpilastele pehmelt öeldes pada ajanud, tekitanud segadusi.

Probleem hakkab sellest peale, et sõna "nõue" on ainult eraõiguse mõiste. Ütleme, et ma olen kunagi ajanud kellegagi – no näiteks proua Aruga – mingisuguseid rahaasju ja nüüd on olukord selline, et mina tunnen, et tema on jäänud mulle 1000 eurot võlgu. Nii kaua, kuni ma seda tunnen, et ta on mulle võlgu,

aga ma ei ole talle ütelnud, et kallis Krista, palun maksa mulle ära see 1000 eurot, mis sa oled mulle võlgu, senikaua ei ole olemas nõuet. Nõue algab sellest momendist peale, kui mina teen talle suulise või kirjaliku avalduse, et palun maksa ära mulle see raha, mis sa oled mulle võlgu. Seda ei nimetata mitte nõudeks, vaid – see on väga oluline! – see on nõude esitamine. Ja nõude esitamise üldtähtaeg seaduses on täiesti õigesti kirjas: nõudeid saab esitada kümme aastat. Palun lisaaega!

15:53 Aseesimees Enn Eesmaa

Jah, palun!

15:53 Jüri Adams

Juhul kui ma ei ole kümne aasta jooksul talle ütelnud, et maksa mulle ära see 1000 eurot, siis enam mul ei ole juriidilist õigust seda raha tagasi saada. Reeglina on nõude tunnustamine, mis järgneb nõude esitamisele, kahes faasis. Esiteks eeldab eraõigus, et üldiselt võlgnik tunnistab vabatahtlikult seda, et ta on võlgu, ja siis lepitakse kokku, kui suur see võlg täpselt on ja milliseks tähtajaks või millise graafikuga see raha tagasi makstakse. See on nõude esitamise ja nõude rahuldamise üks tee. Teine tee on vaidluse tee. Kui tema ütleb, et Jüri, sa eksid, mina ei ole sulle võlgu, aga mina ikka ajan oma joru, siis ma võin minna kohtusse ja kohus otsustab, kummal meist on õigus ja kuidas see asi tuleb ära lahendada. See on eraõiguse standardne meetod.

Siin on nüüd mitu küsimust. Peale selle nõude esitamise aegumistähtaja on küsimus veel selles, kas peab olema võla kustumise tähtaeg. Piiblist me teame, et juudi rahval kehtis vanal ajal 50 aasta pikkune tähtaeg: iga 50 aasta tagant kõik võlad kustutati. Nüüd, Eesti seaduses on ka kunagi võetud aluseks selline põhimõte, et ei kehtaks sadu aastaid jorise mine selle üle, et keegi on ikka kellelegi veel võlgu. Inflatsioon on selle raha väärtuse niikuinii ära söönud, ent ikka veel kolmandas ja neljandas põlvkonnas räägitakse sellest võlast. Nii et jah, võib olla see viimane tähtaeg. Aga see käib ainult nende juhtumite kohta, kus nõue on vabatahtlikult aktsepteeritud, mitte kohtu määratud.

Nüüd, mina ei tea, kes on need inimesed, kes on läinud nii kaugele, et arvavad, et kui kohus ütleb, et sina pead kellelegi teisele, näiteks kahju kannatanule välja maksma kahjusummad, siis nende asjade puhul on õige öelda "nõue". Need ei ole nõuded. Need on kohustused, maksekohustused. Härra minister loomulikult ei saa sellest aru. Ja tundub, et ka terve hulk tema ametnikke ei saa sellest aru. Nii et ma arvan, et see eelnõu peab jääma menetlusse, aga sellisel kujul teda menetleda ei saa. Need asjad tuleb sisuliselt lahku viia. Praegu me oleme olukorra ees, kus sõna "nõue" on hakatud kasutama ka teistes eluvaldkondades. Ja neid probleeme on ju teisigi, näiteks võib tuua mõiste "süü", millel on kaks täiesti erinevat tähendust kriminaalõiguses ja tsiviilõiguses. Need tähendused ei lange omavahel kokku. Eriti ajab see segadusse ajakirjanikud, kes ei ole juurat õppinud.

Üleüldiselt aga rääkis minister siin sellest, et halvasti haritud juristide abiga saavutasid võlgnikud ja sulid mingil aastal, mille numbrit ma ei tea, n-ö segaduse tekitamise tagajärjel oma maksukohustuste ennetähtaegse vähendamise. See on muidugi häbiväärne ja ma pean tunnistama, et kuni ministri kuulamiseni ma ei olnud üldse teadlik, et säärane asi on vahepeal tehtud. Aitäh tähelepanu eest!

15:57 Aseesimees Enn Eesmaa

Rohkem sõnavõtu soove ei ole ja ka lugupeetud minister ei taha enam sõna võtta. Siis räägime sellel teemal, millele viitas ka kolleeg Jüri Adams, ehk muudatusettepanekutest. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 627 esimene lugemine lõpetada. Määrان muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 26. septembri kell 16. Pärast seda saab kõik need ettepanekud veel eelnõusse sisse viia, kui selleks soovi on.

8. 15:58 Keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu (645 SE) esimene lugemine

15:58 Aseesimees Enn Eesmaa

Järgmine, kaheksas päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu (645 SE) esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli keskkonnaminister Siim Kiisleri!

15:58 Keskkonnaminister Siim Kiisler

Auväärt juhataja! Austatud Riigikogu! Keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu on koostatud Keskkonnaministeeriumi eestvedamisel, aga koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga. Ja teile ette pandud muudatuste eesmärk on Eesti ühe kõige väärtuslikuma loodusvara ettevõtluses kasutamise eest teenida ühiskonnale maksimaalselt riigitulu. Maksimaalset tulu saab teenida siis, kui kaevandamisõiguse tasu sõltub kaevandatud põlevkivist toodetud toote turuväärtusest. Põlevkivi kaevandamisõiguse tasu arvutatakse edaspidi kas elektri või raske kütteõli keskmise turuhinna järgi, seda loomulikult juhul, kui Riigikogu selle heaks kiidab. Praegu sõltub põlevkivi kaevandamisõiguse tasumäär 1%-lise väävlisisaldusega raske kütteõli keskmisest maailmaturu hinnast. Samas toodetakse põlevkivist suuremas mahus elektrit ja vähem õli. Arvutused näitavad, et madalate kütteõli hindade korral, aga keskmiste elektri hindade korral oleks elektriks kasutatud põlevkivi kaevandamisõiguse tasu võinud olla suurem. Näiteks selle aasta III kvartalis oli kehtiva süsteemi kohaselt põlevkivi kaevandamisõiguse tasumäär 1 euro ja 58 senti tonni eest. See vastab keskmisele raske kütteõli hinnale 342 eurot tonn. See 1,58 eurot kehtib sellest ajast, kui praegust tasustamissüsteemi hakati rakendama. 2015. aasta III kvartalist on see kõige kõrgem tasumäär. Enne seda jäi see vahemikku 0,275–0,845 eurot, mis vastas õlitonni hindadele 126–292 eurot. Elektri keskmine hind oli möödunud aastal 33 eurot megavatt-tunni kohta. See on tulu teenimise seisukohalt õliga võrreldes parem turuolukord ja võimaldaks rakendada kõrgemat tasumäära. Samas tuleb elektri tasumäärade kehtestamise majandusmõju hinnates arvestada ka muid kulusid, peamiselt CO₂ hinda, millel on elektritootmise võimekusele ja seega ka riigitulule märkimisväärne mõju. Kui 2017. aastal oli CO₂ keskmine hind 5,7 eurot tonn, siis viimaste nädalatega on hind kasvanud väga kiires tempos ja ulatub juba üle 25 euro tonni kohta.

Kokkuvõtvalt peavad uued põlevkivi kaevandamise tasumäärad suunama ettevõtjaid põlevkivi efektiivsema väärindamise ja parima võimaliku tehnoloogia kasutamise suunas. Mida kõrgemad on maailmaturu hinnad, seda enam saab tulu riik. Mida tõhusam on tootmine, seda enam saab ühest ühikust põlevkivist tulu ka ettevõtte.

Sellest lähtuvalt pakume välja keskkonnatasude seaduses järgmised muudatused. Esiteks sätestatakse põlevkivi kaevandamisõiguse tasu ülemmääraks 6,39 euro asemel 10 eurot tonni eest. Kõrgete hindade korral on praegune ülemmäär liiga piirav. Siinkohal rõhutan, et seadus annab ainult volitusnormi vedelkütuste ja elektri erinevale hinnastamisele. Seaduse alusel muudetakse ka Vabariigi Valitsuse määrust, mis sätestab tasumäärade konkreetse astmestiku. Põlevkivi kaevandamisõiguse tasu ülemmäär 10 eurot tonni eest vastaks määruse kavandi järgi raske kütteõli maailmaturu hinnale 651 eurot tonn ning Nord Pool Eesti hinnapiirkonna elektri turuhinnale 104 eurot megavatt-tunnist. Ajaloo jooksul pole turuhinnad nende tasemeteni küündinud, kuid selline olukord ei ole välistatud.

Järgmise punktiga siin eelnõus jagataksegi põlevkivi lähtuvalt peamisest kasutusotstarbest esiteks elektrienergia tootmiseks või elektri- ja soojusenergia koostootmiseks kasutatud põlevkiviks ja teiseks vedelkütuse või muu toote tootmiseks kasutatud või kütusena kasutatud põlevkiviks. Elektritootmisel kasutatud põlevkivi tasumäär hakkab sõltuma Nord Pool Eesti hinnapiirkonna elektri keskmisest börsihinnast, vedelkütuste valmistamiseks kasutatud põlevkivi tasumäär sõltub ka edaspidi 1%-lise väävlisisaldusega kütteõli hinnast maailmaturul.

Kõige eelkirjeldatu ellurakendamiseks sätestatakse ka kasutusotstarbest lähtuvad põlevkivi kaevandamisõiguse tasu arvutamise alused. Tasu hakkab endiselt deklareerima kaevandaja, aga ta lähtub põlevkivi kasutajatelt saadud andmetest elektri- ja soojusenergia tootmiseks kasutatud ning muuks otstarbeks kasutatud põlevkivi kohta. Seega lisandub kohustus, et põlevkivi kasutajad esitavad kaevandajale täiendava kinnituse kasutatud ja ostetud kaubapõlevkivi koguste ja vastavate toodete toodangumahtude kohta.

Ülejäänud muudatused on seotud kõigi nende muudatustega ning on tehnilise iseloomuga. Aitäh!

16:04 Aseesimees Enn Eesmaa

Raivo Põldaru, esimene küsimus, palun!

16:04 Raivo Põldaru

Aitäh, härra eesistuja! Hea minister! Küsimus: kuidas tasude tõstmine mõjutab tarbijate makstavat elektri hinda? Elekter on niigi kallinenud, kas võib nüüd ennustada veelgi suuremat tõusu?

16:05 Keskkonnaminister Siim Kiisler

Aitäh! Toodetava elektri hind kujuneb meil börsil, nagu siin juttu oli, Nord Pooli põhiselt. Ja see mõjutab pigem seda, kui konkurentsivõimeline on meie elektritootja. Antud juhul, kui jutuks on põlevkivist elektri tootmine, siis me räägime Eesti Energiast. Kui börsil on elektrienergia saadaval odavamalt, kui Eesti Energia suudab pakkuda, siis ostetakse mujalt ja Eesti Energia müüa ei suuda. Kui Eesti Energia suudab toota selle hinnaga, mis börsi nõudlusele vastab, siis ta saab müüa. Kokku võttes on meie huvi, et meie kohalik elektritootja oleks võimeline oma toodetud elektrit müüma, et ta oleks konkurentsivõimeline. See tähendab suuremat pakkumist ja kaudselt ka seda, et kui on rohkem pakkujaid, konkurentsivõimelisi tootjaid, siis hind peaks selle võrra soodsam olema. Kui tekiks olukord, et meie suur elektritootja ei ole turul konkurentsivõimeline ja selle tõttu on pakkumist vähem, siis see pigem viib hinda üles.

16:06 Aseesimees Enn Eesmaa

Andres Herkel.

16:06 Andres Herkel

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Te siin ütlete, et see uus süsteem jagab keskkonnatasud kaheks: põlevkivist elektrienergia ja soojusenergia tootmisel ühelt poolt ja teiselt poolt siis vedelkütuse tootmisel. Kas selle eelnõu koostajad on silmas pidanud ka, et neid ettevõtteid, kes tegelevad vedelkütuse tootmisega või muude komplitseeritud toodetega, tekib Eestis juurde või millistest ettevõtetest on üldse juttu? Sellest võiks ehk selgelt rääkida. Selles seletuskirja kohas, kus see eristus on toodud, on viidatud ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi analüüsile, samuti viitab seletuskirja lehekülg 9 sellele, et ministeerium on analüüsinud erinevaid põlevkiviga seotud tasude süsteeme. Kas need analüüsid ka kusagil kättesaadavad on? Nendele puudub minu meelest selge viide seletuskirjas, rääkimata sellest, et need oleksid seletuskirjaga kaasas.

16:07 Keskkonnaminister Siim Kiisler

Aitäh! Kindlasti on need analüüsid kättesaadavad. Võtan Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga ühendust ja edastame teile need analüüsid. Aga küsimuse esimene pool oli, kas me peame silmas uusi tegijaid õlitootmise turul. See süsteem, mille ma siin välja tõin, põlevkivi maksustamist juhul, kui sellest toodetakse õli, ei muuda, see jääb samaks. Tõstetakse küll ülemisi määrasid, aga laias laastus see jääb paika. Õlitootjate jaoks on probleem pigem see, et kuna selle lahkulöömise ja eraldi tasustamise süsteemide kohta pole siiani seadusandja otsust olnud, siis valitsus on kehtivate tasumäärade redelit pikendanud ühe aasta kaupa. Õlitootjate mure on selles, et neil puudub pikas perspektiivis kindlustunne – kuhu see ikkagi pidama jääb. Praegune süsteem kehtib kuni selle aasta 31. detsembrini ja mis saab peale 1. jaanuari? Kui õlitootja läheb finantsinstitutsioonilt oma tegevuse finantseerimiseks või mingi investeeringu tegemiseks laenu küsima ja talt küsitakse, kui palju sa hakkad tulevikus keskkonnatasu maksma, siis tal ei ole konkreetset vastust öelda. Selles mõttes annab see seadus tootjatele kindlustunde.

Kas see tähendab seda, et turule tuleb ka uusi tegijaid, seda ma ei oska praegu hinnata. Pigem õlitootmises väga suurt muudatust ei toimu, see lihtsalt annab ettevõtjale kindlustunde. Asi on selles, et elektritootja jaoks hakkab see tasu sõltuma elektri hinnast. Lõpeb olukord, kus elektritootja jaoks sõltub keskkonnatasu hoopis õli hinnast, mis ei ole loogiline.

16:10 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Krista Aru!

16:10 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Te seletasite seaduseelnõu, lähtudes ettevõtjast, tootjast. Mina küsin seaduseelnõus toodud ühelauselise märkuse kohta. Miks ei kasutatud seda seaduse muutmist, et silmas pidada ka regionaalpoliitilist aspekti? Ühe kaevandatava tonni eest kohalikule omavalitsusele makstav tasu on praegu vist 0,275 eurot. Kas selle muutmine oli üldse arutlusel? See on nüüd kehtinud õige mitu aastat. Või polnud see üldse selles kontekstis teemaks?

16:10 Keskkonnaminister Siim Kiisler

Aitäh! Selle eelnõu kontekstis see ei olnud teemaks. Aga selguse mõttes olen ma esitanud Riigikogule kaks keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse eelnõu. Üks, mida me arutame täna, räägib puhtalt põlevkivi kasutamise tasustamisest. Teine eelnõu on natuke laiem, räägib keskkonnatasude kasutamise põhimõtetest ja süsteemist. Tänapäevane eelnõu räägib sellest, kuidas me tasu kogume – ühes valdkonnas küll kitsamalt, vaid üht ressursi käsitledes –, teises eelnõus me teeme ettepaneku muuta kehtivat süsteemi, kuidas tasud laekuvad Keskkonnainvesteeringute Keskusele ja kuidas selle raha kasutamine toimub. Ma saan aru, et teise eelnõu menetlemine on planeeritud nii, et järgmise nädala esmaspäeval peaks see olema keskkonnakomisjonis esimese lugemise eelsel arutelul ja siis ilmselt määratakse suure saali aeg. Selle eelnõu kontekstis, ma arvan, on sobivam seda teemat arutada. Mõlemad eelnõud on tegelikult sama seaduse muutmise eelnõud, aga üks keskendub tasude kogumisele ja teine nende kasutamisele. Võib-olla teise puhul sobiks teie teema arutelu ja vajaduse korral teie muudatusettepanekud paremini.

16:12 Aseesimees Enn Eesmaa

Aivar Surva.

16:12 Aivar Surva

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Tegelikult puudutab minu küsimus kolleeg Krista küsitut. See kaevandamisõiguse tasu ülemmäär – ma ei tea, võib-olla see on numbrite mäng – oli minu mäletamist mööda omal ajal 27,5% 2009. aasta ülemmäära. Hetkel ma vaatan, et see protsent on kümme korda vähenenud, kui me räägime sellest osakaalust. Aga tõepoolest, omavalitsustele ei ole seda tasumäära tõstetud väga pikka aega ja see ei ole ainuke tasu, mis puudutab omavalitsusi, kus põlevkivi kaevandatakse. Ning üks asi veel jäi mulle meelde: nimelt, et kohalikke omavalitsusi ei ole üldse läbirääkimistesse kaasatud. Kas ma saan õigesti aru, et see on plaanis selle seaduse järgmise muutmisega ära korrigeerida?

16:13 Keskkonnaminister Siim Kiisler

Igal aastal toimuvad enne riigi eelarvestrateegia kinnitamist ja riigieelarve esitamist ühiskomisjonis läbirääkimised, kus ühelt poolt on Vabariigi Valitsuse ja teiselt poolt kohalike omavalitsuste liitude, nüüd siis liidu esindajad. Need teemad räägitakse iga kord läbi. Ma olen ise aastaid seda komisjoni kaasuhtinud ja seal on see arutusel olnud. Minu arust on omavalitsusliidud selle teema iga aasta ära märkinud.

Kokkuvõttes on tegu suure valikuküsimusega, milliste kanalite kaudu me kohalikke omavalitsusi rahastame. Üks on kindlasti saastetasud ja nende rakendamine, teine aga omanikutulu, millena võib vaadata ka kaevandamisõigust. Kuidas omanikutulu kasutatakse, see on kindlasti arutelu ja valikute koht. Laias pildis ma arvan, et meil on mõistlik liikuda selles suunas, et kohalikud omavalitsused võivad oma tulusid suhteliselt vabalt kasutada ja et vähem oleks sihtotstarbelisi eraldisi. See on üldiselt ka omavalitsusliitude seisukoht olnud. Neil võiks rohkem olla oma äranägemise järgi kasutatavaid tuluridasid. Samas keskkonna valdkond on kindlasti mõnevõrra eriline ja kokkuvõttes on tegu riigiga kokkuleppimise kohaga.

16:15 Aseesimees Enn Eesmaa

Andres Herkel, teine küsimus.

16:15 Andres Herkel

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Küsin veel üle, miks selle eelnõuga nii kiire on. Eelmine küsija osutas sellele, et omavalitsusi pole kaasatud, eelnõu käsitletakse kiireloomulisena, mitte tavalises korras. Miks on nii kiire? Ja selle küsimuse teine pool on, miks seda protsessi varem ei alustatud. Te ju seostate seda ikkagi juba tuleva aasta riigieelarvega?

16:16 Keskkonnaminister Siim Kiisler

Sellega on olnud kiire juba pikka aega ja ometi on see kuidagi veninud. Tegelikult oli lootus olla analoogse eelnõuga siin teie ees aasta tagasi, aga siis ei jõudnud valitsus kokkuleppele selle eelnõu

esitamises Riigikogule. Ja sisuliselt suhteliselt viimasel hetkel valitsus pikendas keskkonnaministri ettepanekul süsteemi kehtimist ühe aasta võrra. Ja siis räägiti, et see on ajutine, et tegelikult me tahame need tasud elektri tootmise ja õli tootmise puhul lahku viia. Nüüd, kui Riigikogu ka sel aastal seda seadust sellisel kujul vastu ei võta, siis läheb valitsus jälle ilmselt mingiks lühikeseks perioodiks n-ö ajutist lahendust tegema, ootuses, et mingi hetk Riigikogu selle otsuse langetab. Praegu ei ole valitsusel volitust kehtestada õlitootmisele ja elektritootmisele eraldi tasuredelit. Selleks on vaja seaduse muutmist, selleks on vaja Riigikogu volitust. Ma arvan, et nüüd, kui valitsus on jõudnud ühisele otsusele see eelnõu Riigikogule esitada, on mõistlik see ära teha. Siis on edaspidi, alates 1. jaanuarist järgmisel aastal see alaliselt seaduses fikseeritud.

16:18 Aseesimees Enn Eesmaa

Peeter Ernits.

16:18 Peeter Ernits

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Idee on hea ja sellest on kaua-kaua räägitud. Samas tekitab nagu hämmeldust, et see on nii kiireloomuline, väljatöötamiskavatsust ei ole. Ja sa ütlesid, et juba aasta tagasi arutati – see on ka seletuskirjas –, et selle eelnõu eesmärk on võtta olemasolevatelt põlevkivi kasutajatelt võimalikult suurt ressursitasu. Kas see võimalikult suur ressursitasu oli veel suurem praegusest ja siis ei jõutud valitsuses ühesele arusaamisele, mis see võimalikult suur parajasti on, et nüüd tuleb tegutseda ülepeakaela ja ilma väljatöötamiskavatsuseta? Idee iseenesest on hea, aga ava natuke kaarte!

16:19 Keskkonnaminister Siim Kiisler

Aitäh! Selle eesmärgiga, mis ma siin ettekande alguses välja tõin, et tuleks maksimummäära suurendada, ei ole probleeme olnud. Nagu ma ütlesin, täna ei ole seda teoreetilist maksimummäära saavutatud, aga me ei saa välistada, et selline olukord tekib. Arutelud, vaidlused on pigem olnud selle ümber, milline peaks elektri tootmise puhul see redel olema, kust see redel elektritootmise puhul peaks pihta hakkama: kui madal või kõrge see peaks olema, juhul kui elektri hind on madal. Selle võimalikult suure tasu all me peame silmas seda, et kui turul on soodne olukord, kui toodang on turul hästi makstud ja ettevõtja saab selle eest head tasu, siis ta jagab seda tasu, seda tulu selle ressursi tegeliku omanikuga ehk Eesti riigiga. Praegu on tasustamine seotud üksnes õli hinnaga ja kui tekib olukord, et õli hind on väga kõrge, aga elektri hind on väga madal, siis peaks ka elektritootja maksma väga suurt tasu ja võiks tekkida oht, et ta muutub konkurentsivõimetuks, kuna elektri hind on madal. Vastavalt seadusele me peaksime talt ikka võtma suurt ressursitasu. Nii tekivad need käärid.

Reaalne elu, nagu ma ka oma ettekandes näiteid tõin, on pigem olnud selline, et kui see süsteem, mida me nüüd pakume, oleks kehtinud, siis oleks riigieelarvesse rohkem keskkonnatasu laekunud, kuna elektri ja õli hinna suhe on pigem olnud selline. Aga teoreetiliselt võib tekkida ka vastupidine olukord. Muidugi, alati peab rõhutama, et elektri hinda ja seda, kui konkurentsivõimeline meie suur elektritootja Eesti Energia just põlevkivielektri tootmisel on, hakkab väga palju mõjutama – see mõjutab juba praegu, aga hakkab järjest rohkem mõjutama – CO₂ kvoodi hind. See mõjutab hindu rohkem.

16:21 Aseesimees Enn Eesmaa

Valeri Korb.

16:21 Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud härra minister! Seletuskirjas on päris täpselt öeldud, et seaduse eesmärk on teenida riigile õiglast tulu, lähtudes põlevkivist valmistatud toodete turuhinnast. Aga kui me räägime põlevkiviturust, siis me peame rääkima kahest ettevõttest: Viru Keemia Grupp ja Eesti Energia. Ja kahjuks peab ütleva, et Eesti Energia ja Viru Keemia Grupi positsioon turul on erinev. Riigile kuuluv Eesti Energia on monopoolses seisundis põlevkivi kasutamisel ja nii ongi olukord, kus Viru Keemia Grupp peab põlevkivi enda jaoks ostma just Eesti Energialt. Minu küsimus ongi sellega seotud: kuidas ikkagi saab Viru Keemia Grupp selles olukorras keskkonnatasusid makstes tuua riigile sama tulu, millest siin seletuskirjas räägitakse? Kas äkki midagi tulevikus muutub?

16:22 Keskkonnaminister Siim Kiisler

Aitäh! Minu teada ei ole Eesti Energia sugugi ainuke põlevkivi kaevandaja, neid kaevandajaid on sisuliselt vähemalt kaks veel. Ja ka VKG ju tegeleb põlevkivi kaevandamisega. On olnud väga tulised vaidlused Eesti Energia ja VKG vahel minevikus ostetud ja müüdud põlevkivi teemal. Ma loodan, et need vaidlused on lahenemas ja et tulevikus see ost ja müük on võimalik. Nii et kindlasti ei ole Eesti Energia põlevkivi tootmisel monopoolses seisundis. Samamoodi öeldakse tihti ka elektriturust rääkides, et Eesti Energia on monopoolses seisundis. Ei, Eesti Energia ei ole ka elektri tootjana ammu enam monopoolses seisundis, vaid tegutseb Nord Pooli mõistes suhteliselt väikse tegijana sellel suurel börsil. Nii et teistel põlevkivi kaevandajatel nagu näiteks VKG on võimalus ise kaevandada ja ka võimalus teiste käest osta. Ja ma rõhutan, et meie tasu nõudmise süsteem sõltub lõpptoote turuhinnast. Olukorras, kus teistel on ka endal kaevandamisvõimalus olemas, ei näe ma siin ebaõiglust. Ja ma ei näe ka mingit alternatiivi – näiteks et me hakkaksime eri tootjatele erinevaid tasusid kehtestama. See oleks kindlasti kohe vaidlustatav ja vastuolus igasuguste konkurentsireeglitega.

16:25 Aseesimees Enn Eesmaa

Peeter Ernits.

16:25 Peeter Ernits

Hea juhataja ja austatud minister! Kas see tasakaalupunkt, millega sa kiireloomulisena välja oled tulnud, on nüüd sobilik? Ja kui on, siis kui pikaks ajaks ja kui palju riik sellise konstruktsiooni korral seda maksimaalset ressursitasu saab järgmise aasta eelarves või siis sellel eelarveperioodil nelja aasta jooksul?

16:25 Keskkonnaminister Siim Kiisler

Ma rõhutan, et selle lõpliku täpse redeli, kui Riigikogu annab seadusega piirid ette, kõik need täpsed vahemikud paneb selle seaduse loogika alusel paika valitsuse määrus. Muidugi on küsimus, kui peeneks me need vahemikud ajame. Näiteks väljapakutud valitsuse määru eelnõu annab vahemiku, et iga 1 euro pealt on eraldi vastav ressursitasu, mis sõltub megavatt-tunni hinnast. Kui megavatt-tunni hind on 35 eurot, on üks määr, kui on 36 eurot, on teine määr. Jne, jne – suur pikk tabel.

Ma jään praegu võlgu vastuse, kui suur see tulu hakkaks olema järgmisel aastal, kui me selle muudatuse ära teeksite. Ma võin öelda, et näiteks möödunud aasta keskmise hinna korral oleks see tasu kokkuvõttes olnud suurem. Muudatus toimub ju elektri tootjatele. Kui põlevkivist toodetakse õli, siis seal me praegu muudatust ette ei näe. Üksnes kõrgete tasemete puhul maksimum liigub kõrgemale. Me oleme ka uudistest kuulnud, et elektri hind läheb üles, see on ühiskonnas elava arutluse all. Ja see tähendab, et elektri tootjalt me pigem saame seda tasu kindlasti rohkem kui praeguse süsteemi kehtides. Kui õli hind püsib maailmaturul sama ja elektri hind liigub üles, nagu ta meil liikunud on, siis keskkonnatasu saamise mõttes tähendab see kindlasti seda, et Eesti riigieelarvesse laekub rohkem tulu. Aga täpseid numbreid ma küll ennustada ei oska.

16:28 Aseesimees Enn Eesmaa

Aitäh ministrile! Keskkonnakomisjoni esimees Rainer Vakra toob meieni juhtivkomisjonis toimunud arutelu.

16:28 Rainer Vakra

Austatud aseesimees! Head kolleegid keskkonnasõbrad! Selle seaduse algatas Vabariigi Valitsus 2018. aastal 24. mai istungil. Eesmärk on teenida riigile põlevkivi kui riigile kuuluva energeetilise maavara eest õiglast tulu, lähtudes põlevkivi tasumäärade tasemete määramisel põlevkivist valmistatud toodete turuhinnast. Sellest lähtuvalt siis kehtestatakse seadust muutes uus põlevkivi kaevandamisõiguse tasu ülemmäär. Põlevkivi kavandamisõiguse tasumäärade kujundamise alused lähtuvad põlevkivi abil loodavast väärtusest. See on idee, millest on tegelikult räägitud aastaid. Lõppkokkuvõttes tahetakse keskkonnatasud panna sõltuma maailmaturu hindadest.

Muuseas, olulisena tuleb märkida, et muudatuse kavandamisel on hinnatud ka võimalikku puutumust riigiabiga. Eesmärk on kehtestada tasude süsteem, mille korral riik käitub nagu turuinvestor, kes soovib maksimeerida enda maavarast saadavat tulu. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tehtud

riigiabi analüüsi kohaselt on käesoleval juhul täitmata üks riigiabi kriteerium: avaliku võimu ehk riigi poolt eelise andmine mis tahes ettevõtjale. Kuna üks kriteerium on kindlasti täitmata, puudub vajadus ülejäänud kolme riigiabi kriteeriumit analüüsida. Seega ei ole kavandatud põlevkivi kaevandamisõiguse tasumäärade süsteem seotud riigiabi temaatikaga.

Keskkonnakomisjon arutas eelnõu ka 12. juuni istungil, kus komisjon tegi ettepaneku saata eelnõu esimesele lugemisele tänaseks, 12. septembriks ja määras konsensusega muudatusettepanekute tähtajaks 26. septembri kell 16.

Lühidalt veel otsustest. Eelnõu ettekandjaks otsustas komisjon konsensusega nimetada Rainer Vakra. Ühtlasi tehti ettepanek Riigikogu täiskogu istungil eelnõu esimene lugemine lõpetada. See otsus tehti ka konsensusega. Aitäh!

16:30 Aseesimees Enn Eesmaa

Aitäh ettekandjale! Küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised fraktsioonide esindajaile, kui on soovi. Seda soovi ei ole. Nagu äsja kuulsime, juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 645 SE esimene lugemine lõpetada. Määrati eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 26. septembri kell 16 ehk kell neli pärastlõunal.

9. 16:31 Bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni geneetilistele ressurssidele juurdepääsu ja nende kasutamisest saadava tulu õiglase ja erapooletu jaotamise Nagoya protokolliga ühinemise seaduse eelnõu (644 SE) esimene lugemine

16:31 Aseesimees Enn Eesmaa

Tänane viimane päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni geneetilistele ressurssidele juurdepääsu ja nende kasutamisest saadava tulu õiglase ja erapooletu jaotamise Nagoya protokolliga ühinemise seaduse eelnõu (644 SE) esimene lugemine. Palun kõnetooli keskkonnaminister Siim Kiisler!

16:31 Keskkonnaminister Siim Kiisler

Auväert juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Selle pika nimega eelnõu sisu selgitamiseks ütlen järgmist. Bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni ühe eesmärgi, geneetiliste ressursside piisava kaitse tagamise nimel võeti juba 2010. aastal Nagoyas vastu konventsiooni geneetilistele ressurssidele juurdepääsu ja nende kasutamisest saadava tulu õiglase ja erapooletu jaotamise protokoll, mida nimetatakse Nagoya protokolliks. 2010. aastal võeti see vastu ja jõustus see 12. oktoobril 2014. aastal. Praegu on protokollil 106 osalist.

Protokolli eesmärk on tagada igasuguse taimse, loomse, mikrobioloogilise või muu päritoluga materjali kasutamisest saadavate tulude õiglane ja erapooletu jaotamine. Kasutamine selle protokolliga mõistes on geneetiliste ressursside geneetilise ja/või bioloogilise koostise alane teadus- ja arendustegevus. Seega tavatarbijaid see ei puuduta, see puudutab teadus- ja arendustegevust.

Protokoll on koostatud eelkõige suure bioloogilise mitmekesisusega riikides olevate geneetiliste ressursside kaitseks. Silmas on peetud selliseid riike nagu India, Mehhiko, Filipiinid ja mitmed Aafrika riigid. Protokolli kohaselt on igal riigil õigus kehtestada oma riigi loodusressurssidele juurdepääsu piirang. Kui see piirang on seatud, siis saab kasutamine toimuda vaid geneetilise ressursi omanikuga vastastikku kokku lepitud tingimustel. Euroopa riikidest on seda laadi juurdepääsupiirangud seadnud näiteks Hispaania ja Prantsusmaa. Eestis ei ole kavas olnud kehtestada ühelegi oma geneetilisele ressursile juurdepääsu piirangut, tulevikus me võime seda kaaluda, kui me oleme ühinenud.

Nagoya protokoll puudutab eelkõige teadus- ja arendusasutusi. Ja see tähendab seda, et meie teadus- ja arendustegevusega seotud isikud peavad olema valmis tõendama oma töös kasutatava igasuguse taimse, loomse ja mikrobioloogilise materjali õiguspärasest omandamisest ehk päritolu. Ja nendele asutustele rakendub teatud andmete esitamise kohustus, näiteks geneetilise ressursi päritolu, selle kirjeldus jne.

Nagoya protokoll kiitis Euroopa Liit heaks 16. mail 2014. aastal ja võttis selle rakendamiseks vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse geneetilistele ressurssidele juurdepääsu ja nende kasutamisest saadava tulu õiglase ja erapooletu jaotamise Nagoya protokollist tulenevate kasutajate

jaoks ettenähtud vastavusmeetmete kohta liidus. Siinjuures on oluline märkida, et sellest protokollist tulenevad kasutaja kohustused kohalduvad nendele geneetiliste ressurssidega seotud traditsioonilistele teadmistele, millele on juurdepääs saadud pärast 2014. aasta 12. oktoobrit Nagoya protokollis osalisriigist.

Euroopa Liidu liikmesriikidest on Nagoya protokolliga ühinenud 17 riiki.

Miks Eesti ühineb? Selle protokolliga ühinedes panustab Eesti maailma elurikkuse kaitsesse ning elurikkuse kasutamisest saadava tulu õiglaselt jaotamisse. See protokoll puudutab väga paljusid ja erinevaid valdkondi sordiaretusest kuni kosmeetika valdkonna arendustegevuseni. Selle seaduseelnõu menetlemiseks ning asjaomase Euroopa Liidu määruse rakendamiseks vajalikud riigisiselised normid on tegelikult Eestis juba kehtestatud. Riigikogu kiitis möödunud aasta 19. juunil heaks looduskaitseaduse muutmise, millega need nõuded kõik kehtestati. See seadus jõustus meil mullu 15. juulil. Selles seaduses sätestati ka Nagoya protokollis täitmise tagamiseks pädevad Eesti asutused ning on antud alus protokollist tulenevate nõuete täitmise üle järelevalve teostamiseks ning rikkumise korral karistuse määramiseks. Need pädevad asutused on Haridus- ja Teadusministeerium, Keskkonnaministeerium ja Maaeluministeerium. Ja nüüd määratakse ühinemise seadusega Nagoya protokollis kontaktasutuseks Keskkonnaministeerium.

Selle pika ja keerulise jutu kokkuvõtteks kinnitan, et meil on olemas riigisiselised õigusnormid Nagoya protokollis rakendamiseks. Eelnimetatud seadusega on möödunud aastal loodud eeltingimused Nagoya protokolliga ühinemiseks ja meil ei ole vaja täiendavalt selleks Eesti seadusi muuta ega vastu võtta. Sisuliselt oleme selle Euroopa Liidust tuleneva õigusruumi juba kehtestanud ja nüüd formaalselt liitume ka Nagoya protokollis endaga.

Keskkonnaministeerium ja teised nimetatud pädevad asutused tegelevad tänavu ennekõike teadlikkuse tõstmisega – on kohtumised ülikoolidega, info koduleheküljel jne –, et meie teadusasutused saaksid selle täiendava kohustuse olemusest aru. Mis puutub kulutustesse, siis selle protokollis osaliseks saamisega seotud kohustuslik kulutus Eesti jaoks on osamakse konventsiooni põhieelarvesse. See osamakse määratakse kindlaks ÜRO standardse hinnanguskaala alusel. Eeldatavalt jääb meie liikmemaks suurusjärku 1300 eurot aastas. Aitäh!

16:38 Aseesimees Enn Eesmaa

Krista Arul on küsimus. Palun!

16:38 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Te korra küll juba puudutasite seda teadus- ja arendusasutuste informeerimist, aga kas teadus- ja arendusasutustele on juba teada antud, et selline muudatus tuleb? Ma loen siit, et tegelikult puudutab see väga palju ka meie looduskollektsioone, tuleb mingi järelevalve aruandlus. Või see suur töö seisab kõik alles ees, aga Riigikogu juba siin menetleb eelnõu ja võtab seadust vastu?

16:39 Keskkonnaminister Siim Kiisler

Aitäh! Kuna see seadus või need nõuded jõustusid Eestis juba möödunud aastal, siis on seda teavitustööd tehtud ka varem ja minu teada on Eestis juba tänaseks esitatud kaks sellist aruannet. Nii et tegelikult need, keda see puudutab, kes realselt soovivad teadustööks kasutada mõne teise riigi geneetilist ressursi, peaksid kursis olema. Aga nagu ma ütlesin, me teeme veel täiendavat selgitust.

16:40 Aseesimees Enn Eesmaa

Raivo Põldaru.

16:40 Raivo Põldaru

Aitäh, hea eesistuja! Hea minister! Jutt on õiglasest ja erapooletust tulude jaotamisest. Kuna meile tundub, et me juba oleme selle asjaga tegelenud ja seadused on olemas, kas midagi hakkab ka tiksuma meie riigile või siis nendele ettevõtetele, teadusasutustele? Kuidas see jaotamine on? Võib-olla te veidikene selgitaksite seda, kuidas see praktiliselt on.

16:40 Keskkonnaminister Siim Kiisler

Aitäh! Nagu ma ütlesin, see võib tähendada mõnele teadusasutusele täiendavat kokkulepet ja kompenseerimist mõnele teisele riigile. Nagu ma ütlesin, Euroopa riikidest on näiteks Hispaania ja Prantsusmaa juurdepääsupiiranguid seadnud, minu teada Hispaania näiteks teatud orhideeliikide puhul. Eestis meil ei ole praegu kavas ühtki sellist juurdepääsupiirangut kehtestada, aga kui meil on näiteks mõni väga originaalne taim, mida kasutatakse arendustegevuseks, siis põhimõtteliselt pärast selle protokolliga liitumist on meil see võimalus olemas. Kui näiteks Indias otsustatakse teha mingit teadustööd, milleks kasutatakse mingit Eestis olemasolevat unikaalset geneetilist ressursi, siis teoorias on meil võimalus see juurdepääsupiirang kehtestada ja asuda läbirääkimistesse, kuidas saada selle eest õiglast kompensatsiooni.

16:41 Aseesimees Enn Eesmaa

Peeter Ernits.

16:41 Peeter Ernits

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Loodusmuusemi endise direktorina mind see isegi huvitab. Aga siin seletuskirjas on öeldud, et tegelikult Eesti ei plaani seada mingeid juurdepääsupiiranguid, kuigi Eesti kogudes on väga huvitavaid geneetilisi ressursse. Aga seleta mulle eesti keeles lahti, mida tähendab see seletuskirjas olev lause, et Eestis puuduvad sedavõrd isoleeritud kohalikud kogukonnad, kelle puhul saaks kindlalt väita, et üks või teine geneetiliste ressursside kasutamisega seotud teadmine pärineb just sealt piirkonnast. Mida see tähendab? Mis kogukonnad? Mis piirkonnad? Pealegi see on Kultuuriministeeriumi hinnang. Mida see maakeeles tähendab?

16:42 Keskkonnaminister Siim Kiisler

Eelkõige räägitakse sellises rahvusvaheliselt kokku lepitud keeles põlisrahva hõimudest. Ma eeldan, et see väljend on suhteliselt täpne. Toon näiteks, et mõnes piirkonnas näiteks indiaani hõimud kasutavad mingit taime oma unikaalsel moel ja teavad, et sellel on tervendav mõju, ja mõni suur ravimitööstus otsustab seda erilist teadmist ära kasutada ja selle pealt väga kõva tulu teenima hakata. Mõte on see, et siis peaks selle indiaani hõimuga arutama, kuidas see indiaani hõim, kes seda taime on võib-olla seal aastasadu või kauemgi kasutanud, sellest kokku võttes ka tulu saaks. Ma ei oska praegu analoogseid näiteid tuua Eesti kohta. Aga kui me selle konventsiooniga või õigemini selle protokolliga oleme ühinenud, siis miks ka mitte – kui mõnes Eesti kogukonnas on olemas teadmine, kuidas geneetilist ressursi niimoodi kasutada, mõnda unikaalset taime väga edukalt kasutada, siis see kindlasti avab meile selliseid võimalusi. Lihtsalt ilmselt Kultuuriministeerium ei osanud praegu ühtegi niisugust head näidet tuua ja ei oska ka mina.

16:44 Aseesimees Enn Eesmaa

Arno Sild.

16:44 Arno Sild

Aitäh, lugupeetud koosoleku juhataja! Lugupeetud minister! Kas see seadus hõlmab mingit moodi ka geneetiliselt muundatud taimede problemaatikat? Me teame, et Euroopa Liit tegeleb praegu hoolega küsimusega, kas lubada Ameerika muundatud maisi Euroopas kasvatada ja söödana kasutada jne. Kas see problemaatika kuulub ka selle seaduse alla?

16:45 Keskkonnaminister Siim Kiisler

Ei, see ei kuulu selle alla. Praegu on jutt protokolliga ühinemisest ja see puudutab looduses olemasolevat geneetilist ressursi, mitte arendustegevuse tulemusel saadud organisme või ressursi. See ei puuduta ka põllumajanduses toimuvat sordiaretust. Kui näiteks keegi peedi baasil midagi aretab või mingi toote välja mõtleb, siis see siia alla ei kuulu. Nii et otseselt põllumajandust see ei puuduta.

16:46 Aseesimees Enn Eesmaa

Suur aitäh! Keskkonnakomisjonis toimunud arutelu toob meieni Terje Trei. Palun!

16:46 Terje Trei

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni geneetilistele ressurssidele juurdepääsu ja nende kasutamisest saadava tulu õiglase ja erapooletu jaotamise Nagoya protokolliga ühinemise seaduse eelnõu esimesele lugemisele saatmise arutelu toimus keskkonnakomisjonis teisipäeval, 12. juunil. Komisjoni istungil osalesid ka keskkonnaminister Siim Kiisler, kes hetk tagasi siin eelnõu põhjalikult tutvustas, ning Keskkonnaministeeriumi looduskaitse osakonna juhataja Taimo Aasma. Komisjoni liikmed palusid täiendavalt selgitada, kas nimetatud protokolliga ühinemine toob kaasa täiendavaid kohustusi ja vajadust muuta kehtivaid seadusi ning kui suur on liikmelisuse tasu. Taimo Aasma vastas, et juriidiliselt on Eesti protokolliga kohustused juba 2017. aastal looduskaitse seaduse muutmise seadusega üle võtnud. Eelnõu kohaselt saab Eesti Nagoya protokolliga ametlikult ühinenuks ja see annab meile ka hääleõiguse. Uusi kohustusi lisanduda ei tohiks. Ülikoolid juba rakendavad protokollist tulenevaid nõudeid ja Keskkonnaministeerium on nendega selles osas pidevas kontaktis. Liikmesriigi osamakse on umbes 1300 eurot aastas. Komisjon tegi konsensusega järgmised menetluslikud otsused: määrata eelnõu ettekandjaks komisjoni liige Terje Trei, teha ettepanek võtta eelnõu esimene lugemine Riigikogu täiskogu päevakorda 12. septembriks 2018, teha ettepanek eelnõu esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtajaks 26. september kell 16. Täna tähelepanu eest!

16:48 Aseesimees Enn Eesmaa

Suur aitäh! Küsimusi ettekandjale ei ole. Kas on soovi avada läbirääkimised? Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 644 esimene lugemine lõpetada. Määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 26. septembri kell 16. Üks Eesti looduslik ressurss, millele juhataja arutelu ajal mõtles, on üks taim, mida jaanipäeval otsitakse, aga eestlased pole seda üles leidnud, nii et hindudel ei ole midagi uurida. Aitäh! Kohtume homme kell 10.

Istungi lõpp kell 16.49.